Postimees

Linna-väljaanne

Tellimishind kuus RM. 2.50. Aadressi muutmine 20 Rpn. Leht ilmub 6 korda nädalas. Toimetus: Tartu, Ülikooli tn. 21/23, telef. 40-81, postk. 32. Tellimiste ja kuulutuste vastuvõtt nats. E. K.-Ü. „Postimees" kontoris kl. 8—15 Tartus, Ülikooli tn. 21/23, telef. 40-80, postk. 32, jooksev arve Eesti Panga Tartu Osak. nr. 594. Tallinna kontor: Tallinn, Vene tn. 1. telef. 418-25.

86. aastakäik

Nr. 199 Esmaspäeval, 24. augustil 1942 Tänast lehte 6 lk. Üksiknumber 10 Rpn.

Kaukaasias murti läbi Nõukogude tugevad positsioonid

Kaluga ja Rzhevi ruumis hävitati 161 bolševike tanki. Nõukogud kaotasid 125 lennukit

Juhi Peakorterist, 23. augustil.

Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:

Kaukaasias saksa ja liitlasväed murdsid läbi vaenlase tugevad positsioonid ja teetõkked. Vaenlase vasturünnakud löödi tagasi.

Volgal 21. ja 22. augustil uputati pommitabamustega üks puksiirraurik ja 2 prahilaeva; peale selle pommitati üks puksiirlaev ja 4 tanklaeva põlema.

Doni rindel mitmes kohas löödi tagasi vastase ületulekukatsed.

Kalugast edela pool asetsevas ruumis ja Rzhevi juures löödi karmis võitluses õhujõudude tõhusal toetusel tagasi vaenlase tugevate jala- ja soomusjõudude rünnakud. Seejuures eilse päeva jooksul hävitati 161 tanki, neist 86 ühealnsa armeekorpuse sektoris.

Ilmjärvest kagu pool ja Leningradi ees jäid üksikud vaenlase rünnakud saksa tõrjetules seisma.

Nõukogude õhujõud kaotasid eilse päeva jooksul õhuvõitlustes ja õhutõrje-suurtüki tule läbi 122 lennukit. Peale selle hävitati 3 lennukit maapinnal. 4 oma lennukit ei ole tagasi saabunud.

Egiptuses saksa võitluslennukid ööl vastu 22. ja 23. augustit pidasid edukat võitlust mitme briti lennuvälja vastu Aleksandriast lõuna pool. Saksa hävitajad tulistasid eile alla 4 briti lennukit, saamata ise kaotusi.

Päevastel ja öörünnakutel mitmele relvastus- ja liiklusseadmele Lõuna- ja Ida-Inglismaal märgati tugevaid plahvatusi ja tulikahjusid. Inglismaa lõunarannikul uputati pommitabamustega 7 briti maabumispaati.

Päevastel sisselendudel okupeeritud läänepiirkondade kohale tulistasid õhutõrje suurtükid ja hävitajad alla 4 briti lennukit.

Kaukaasiast Volga kääruni võideldakse otsustavat lahingut

Berliinist, 23. 8. Nagu DNB sõjalistest ringidest kuuleb, arenesid võitlused idarindel möödunud nädalal kangekaelseks heitluseks mitmesuguste tulipunktide pärast, mis ulatusid üle kogu rinde Kaukaasiast kuni Leningradini. Raskuspunkt on lõunaosas, kus saksa vägedel õnnestub, hoolimata rasketest maastikulistest tingimustest, bolshevikke ikka enam tagasi suruda. Kaukaasiast Volga kääruni võideldakse selle sõjakäigu otsustavamat lahingut, kusjuures võib selgesti märgata, et Nõukogud püüavad peaaegu meeleheitlikult sakslaste edasitungi pidurdada. Sellele vastavalt pole vaenlase kommentaarides ka mingeid märkusi oletatavast korrapärasest taandumisest. Kubani alamjooksu ja Kaukaasia loodepiirkonna ägedates võitlustes püüavad Nõukogud kaitsta Musta mere rannikut ja sealseid tähtsaid sadamaid Anapat, Novorossiiskit ja Tuapset.

Võitlust raskendab kõige pealt troopiline kuumus, peale selle veel tugevad äikesevihmad ning metsa- ja mägimaastik, millele lisanduvad veel vaenlase teede-, puu- ja miinitõkked. Sellest hoolimata õnnestus saksa ja rumeenia vägedel vallutada maa-ala Kubani alamjooksul koos Kurtshanskaja ja Kromskaja linnadega ja tungida sealt 25 km lõuna poole. Väljaehitatud mägipositsioonide ületamiseks saadeti võitlusse mägikütid, kelle ülesandeks on avastada tähtsaid mägiteid teistele üksustele. Peale selle pommitavad saksa õhujõud bolshevikega ummistunud taandumisteid ja sadamaid pidevalt raskekaliibriliste pommidega. Seejuures sai raskesti kannatada Taga-Kaukaasia vägede transportimiseks valmis olevad bolshevike laeva. Kolmes eespool-nimetatud sadamas uputasid saksa õhujõud 1.—21. augustini ühe hävitaja, 22 rannalaeva, ühe 4000-brt transportlaeva, 12 kaubalaeva kogumahuga 16.700 brt ja 3 kerget laeva, vigastades peale selle veel 2 hävitajat, 8 rannalaeva, 15 transportlaeva, 8 laskemoona-paati ja ühe tanklaeva.

Uusi raskeid kaotusi bolševikele

Berliinist, 23. 8. Nagu Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab, tekitasid saksa väed koostöös õhujõududega rinde kesk- ja põhjaosades bolshevikele 21. augusti tõrjevõitlustes uusi raskeid kaotusi.

Vjazmast ida pool võttis üks armeekorpus viimase 10 päeva jooksul üle 1000 vangi ja hävitas 167 vaenlase tanki, 5 suurtükki, 2 tankitõrjesuurtükki ja ühe lennuki. Õhujõud keskendasid oma rünnakud bolshevike rünnakuettevalmistuste purustamiseks. Seejuures õnnestus saksa võitlus- ja sööstlennukitel hävitada täielikult tugevaid vaenlase jõudusid, kes olid ühes metsatukas rünnakuvalmis. Teised õhurünnakud olid suunatud bolshevike järeleveoliiklusele, kusjuures 4 transportrongi said raskesti vigastada ja jäid põlevatena teedele.

Rzhevist kagu pool luhtusid 21. augustil bolshevike tugevad rünnakud Saksa jalaväelaste vastupanule. Viimase kolme päeva jooksul tulistas üks saksa soomuslaskurite kompanii võitlusjõuetuks 45 bolshevike tanki, neist hävitasid ühe üksuse soomuslaskurid üksi 33 tanki. JU-87 võitluslennukid pommitasid heade tulemustega Nõukogude suurtükipatareisid ja õhutõrjesuurtükke. Hulk suurtükke sunniti vaikima. Saksa hävitajad tulistasid alla 24 bolshevike lennukit, kuna 5 lennukit tulistati alla õhutõrje tulega. Ilmjärvest kagu pool purustasid saksa väed 21. augusti varahommikust alates vaenlase rünnakukatsed. Ka Volhovi sillapea juures löödi tagasi vaenlase rünnakud ja sunniti üks bolshevike soomusrong suurtükitulega tagasi pöörduma.

Leningradi piiramisrindel saavutati ühe vasturünnakuga, hoolimata vaenlase tugevast tõkketulest ja lahingulennukitest, uut maa-alalist võitu. Neis rünnakutes hävitati hulk bolshevike tanke.

Berliinist, 23. 8. Kaukaasia piirkonnas pommitasid saksa õhujõud 22. augustil bolshevike vastupanupesi Kaukaasia rannikul. Rünnakul Volga laevaliiklusele uputati jälle 4 tanklaeva ja üks väike kaubalaev. Doni rinnetel toetasid õhujõud saksa ja tema liitlasväegede rünnaku- ja tõrjevõitlust, kusjuures purustati üks parv ja tekitati bolshevikele suuri inim- ja materjalikaotusi.

Rinde keskosas hävitasid saksa võitluslennukid pommidega 26 bolshevike tanki. Ühel vaenlase lennuväljal süüdati kaks angaari. Rzhevi ruumis saavutasid saksa hävitajad 22. augustil erilist edu, sest neil õnnestus ägedates õhuvõitlustes 56 vaenlase lennukit alla tulistada. Põhjarinde kohal tulistati alla veel 7 vaenlase lennukit.

Berliinist, 23. 8. Saksa õhujõud uputasid 21. ja 22. augustil Volgal pommitabamustega ühe Nõukogude vedurlaeva ja kaks kaubalaeva, teatatakse sõjalistest ringidest. Üks vedur- ja tanklaev süüdati.

Berliinist, 23. 8. DNB kuuleb sõjalistest ringidest: Bolshevike õhujõud kaotasid eile saksa hävitajate ja õhutõrje tule läbi 125 lennukit, millest 3 hävitati maapinnal. 4 saksa lennukit ei pöördunud oma baasi tagasi.

Berliinist, 23. 8. Nagu Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab, ründasid saksa hävitajad laupäeva lõuna paiku Koola lahe ääres bolshevike Parlamo lennuvälja. Hoolimata ägedast tõrjetulest heitsid saksa lennukid oma pommid sihtkohtadesse, tekitades suuri purustusi kasarmutes ja angaarides. Õhuvõitlustes tulistati alla kaks bolshevike lennukit.

Prantsuse õnnitlusi saksa edu puhul Dieppe'is

Vangilangenud brittide seas ka üks kindral

Pariisist, 23. 8. Okupeeritud lääneterritooriumi ülemjuhataja sai Prantsusmaa sõjajõudude ülemalt järgmise telegrammi: Marssal Pétain ja valitsuse juht Laval palusid saadik de Brinoni anda Saksa Ülemjuhatusele Prantsusmaal edasi õnnesoovid saksa vägede edu ja Prantsusmaa pinna kiire puhastamise puhul.

Berliinist, 23. 8. Dieppe'i juures võetud vangide ülevaatusel selgus, nagu DNB vastavatest ringidest kuuleb, et vangi on langenud kokku 105 briti ohvitseri, nende hulgas ka üks kindral, 2. Kanada diviisi brigaadi ülem Southen William Wallace, peale selle veel 2 kolonelli ja 13 allohvitseri. Vangilangenud kõrgemate sõjaväelaste suur protsent tõendab veelkord, et briti maabumisüritusega taotleti palju suuremaid sihte, kui inglased seda tahavad tunnistada.

Vichyst, 22. 8. (DNB) Prantsuse riigisekretär de Brinon andis ajakirjanduse esindajaile inglaste maabumiskatse kohta Dieppe'i juures üksikasjalise kirjelduse.

Roueni piirkonna prefekt Bouffet oli talle, de Brinonile, enne kella seitset hommikul teatanud, et Dieppe'i linn on ägeda pommitamise objektiks õhust ja merelt ning et telefoniühendused olevat katkenud. Kella 14-ks oli ta piirkonnaprefektide kaudu teada saanud, et lahing on veel käimas, kuid sakslased on seisukorra peremehed.

Dieppe oli päeva jooksul umbes 14 või 15 õhurünnakut läbi teinud. Maabumiskatse oli elanikele väga kiiresti teatavaks saanud, sest need saksa patrullid, kes varahommikul läbi linna olid tõtanud ja oma kohtadele asusid, võisid juba kindlaks teha, et elanikkond hetkekski oma rahu ei kaotanud. Politseikomissariaati oli kella 15-ks toodud mitusada vangi. Enamik neist olid kanadlased, kuna aga gaulle'iste leiti nende hulgast vaid üksikuid. Vangide arv tõusis hommikul 1800-ni, kelledest 60 olid ohvitserid.

Pärastlõunal said saksa lennukid õhus seisukorra peremeesteks. Alamprefekt andis seejärel elanikele loa õhukaitsekeldritest lahkumiseks. Okupatsioonivõimud andsid elanike rahulikkusest kõrge tunnustuse.

Elanike kaotused on 36 surnut, neist 25 Dieppe'is. Kolm isikut sai surma Euville'is ja kaheksa Argues La Bataille'is. Peale selle oli 65 haavatut. Õhtuks lahkusid kõik elanikud õhuvarjendeist. Kohe saadi tarvitada jälle ka gaasi- ja veevarustust ja ka elekter seati osaliselt kohe korda. Raudteil kestis liiklus tavaliselt.

De Brinon tähendas, et sõjaliselt vaatekohalt on see ebaõnnestunud inglise maabumiskatse suuresti ette kavatsetud. Inglased katsusid luua sillapea, et seejärel kiiresti oma teise ja kolmanda transportlaevade reaga veel kolm või neli diviisi maale saata. Kell 16 aga oli lahing lõppenud. Enamik ründajaist oli hävitatud või surmatud. Surnute arvu inglaste poolel hindas de Brinon 3500-le. „See üritus, mis sai lõppeda vaid nurjumisega, näib olevat algatatud ainuüksi poliitilisil kaalutlusil," lõpetas de Brinon oma aruande.

Briti salaluure keskus Stokholmis

Siit juhitakse tohutute rahasummadega sabotaazhiakte

Stokholmist, 21. 8. (DNB) Pealkirja all „Salaluurekeskus Stokholmis" avaldab „Volkets Dagblad" kirjutuse, milles muu hulgas üteldakse, et praeguse sõja kestel Rootsis avastatud sabotaazhiaktid on kõik toimunud Inglismaa ja Venemaa rahadega. Mõnel juhul tehti kindlaks, et saboteerijaile rahade maksmise taga seisid Stokholmi Inglise saatkonnaga lähedalt seotud isikud. Need salakuulajad on pärit „Secret Service'ist".

Nagu leht rõhutab, kuuluvad nende hulka ka juriidilised asjatundjad, kellede ülesandeks on uurida mitmesuguste riikide seadusandlust ja kindlaks teha, kui kaugele võib sabotaazhija atentaadiplaane „ilma juriidiliste tagajärgedeta" teostada. Kogu maailma hõlmava „Intelligence Service'i" taga seisavad inglise poliitikud sir Robert Vansittart ja Alexander Cadogan, kes teineteise järel olid alatisteks alamriigisekretärideks Inglise välisministeeriumi juures. Pole huvituseta, et sir Alexander Cadogan viibis ka viimasel Moskva konverentsil.

„Intelligence Service'i" sõjalise salaluure osakonna ülemaks on kolonel Waldegrawe Kell. Mereväe salaluureülemana oli tal 1939. a. sügiseks abiks admiral Godfrey maavägede salaluureülemana kolonelleitnant Bus ja õhujõudude salaluureülemana nüüd impeeriumi kindralstaabi ülema asetäitjaks määratud kindralmajor Pownall. Teadeteameratud juhtis sir Georges Cockerill, shiffrite-osakonda sir Alfred Ewing ja pildevõltsimise keskust Rosenblum.

Leht märgib seejärel, et vaevalt võib kujutella, kui tohutud olid need summad, mis „Intelligence Service" inglise rahvale maksma läks. 1939. aastal anti ainult sõjaliseks salaluureks mitte vähem kui 23 miljonit naela. Et ka sabotaazhide konto viimaseil aastail tublisti kasvas, ilmneb muu hulgas asjaolust, millised suured summad olid Rootsis palgatud agentidele kasutada, enne kui politsei nad tabas. Ehkki rootsi avalikkus ei saa kõigest teada, on siiski avalikuks saladuseks, et Stokholm on suurimaks „Secret Service'i tegevuskeskuseks kogu mandril.

Inglise tehastele sadas pomme

Berliinist, 23. 8. Nagu Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab, ründasid kerged saksa võitluslennukid korduvalt Inglise lõunarannikul asuvate linnade sõjalisi eesmärke. Kella 15 paiku lõhkesid raskekaliibrilised pommid ühes suuremas sadamalinnas. Lendurid nägid pommidest tabatud hoonete kokkuvarisemist linna idaosas.

Inglise edelarannikul Salcombe lahes ankrusolevad maabumispaadid said raskekaliibriliste pommide tabamusi. 7 neist paatidest uputati. Öösel pommitasid saksa võitluslennukid mitmeid Inglise sõjamajandusele tähtsaid linnu Inglise idarannikul. Peterborough tööstuslinnas lõhkesid raskekaliibrilised pommid ühes laadimisjaamas ja paljudes tööstushoonetes. Bostoni sadamalinnas tekkis pommitabamustest hulk tulikahjusid ja plahvatusi.

Vilgas luuretegevus Egiptuses

Roomast, 24. 8. Itaalia Sõjajõudude Ülemjuhatus teatas pühapäeva lõuna ajal:

Ka laupäeval valitses Egiptuse rindel vilgas luuresalkade tegevus. Vaenulike soomusüksuste rünnakud löödi tagasi.

Vaenlase õhujõud teostasid häirimisaktsioone meie järeleveo liinidele, tekitamata kahju. Saksa hävitajate poolt tulistati alla 4 ründavat lennukit. Ühe meie üksuse õhutõrjesuurtükid tulistasid ühe konvoi julgestamisel alla ühe briti lennuki, mis kukkus merre. Lennuki meeskond võeti vangi.

Berliinist, 23. 8. Nagu Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab, ründasid saksa võitluslennukid kahel viimasel ööl briti lennuvälju Aleksandriast lõuna pool. Ööl vastu laupäeva pommitati mitu korda El Amirja ja Alam el Mireibedi lennuvälja. Samuti said tabamusi El Amija raudteeseadmed ja õhutõrje-patareid. Raskekaliibriliste pommidega purustati Abu Ogo lennuvälja starditeed ja angaarid. Peale selle tehti mitu õhurünnakut veel el Mirbati lennuväljale. Saksa hävitajad tulistasid eilse päeva kestel Egiptuse rindel ilma omapoolsete kaotusteta alla 4 briti lennukit.

2,4 miljonit hiinlast uputuseohus

Nankingist, 23. 8. Kollase jõe üleujutuste kohta Honani provintsis teatatakse Kaifengist, et üleujutus tabas 2.400.000 hiinlast. Üleujutatud maa-aladel pole võetud tarvitusele mingeid tervishoidlikke vastuabinõusid, mille tagajärjel on puhkenud taudid. Hiina rahvuslik valitsus on alustanud abistamisaktsiooni.

Filipiinide alale enam toiduaineid

Manilas asutati toiduainete kontrollimise ühing 600.000-pesolise kapitaliga. Ühingu ülesandeks on kindlustada takistusteta toiduainete muretsemist kogu Filipiinide alal. Ühingusse kuuluvad nii jaapani kui ka filipiini firmad. Selle eesmärgiks on rahuldada nii eraelanikkonna kui ka jaapani sõjaväe tarvidusi. Esialgu anti ühingu kontrolli alla ainult vegetatiivsed toiduained. On aga ette näha ta kontrollifunktsioonide laiendamist ka kõikidele teistele toiduainetele vastvate sammude läbiviimise kergendamiseks.

UUS SIIDILIIK JAAPANIS

Tokio. Suur jaapani siiditööstus Kavigafutshi kasvatab praegu „tasuriks" nimetatud ussililki, kes kuuendal päeval nukkub valgeks tõuguks. Kui ka selle siidikoe kvaliteet tunduvalt siidiussi niidist maha jääb, paistab see siiski silma oma odavuse poolest, sest see uss ei toida end mooruspuust, vaid igasugusest leheliigist. Uus siidiliik oleks eriti sobiv ekspordiks lõunaaladele.

Pimendamisaeg

24. augustil 1942 on kl. 20.15—4.40

Verdunklungszeit

24. August 1942. v. 20.00 bis 4.40

Riigikomissar H. Lohse külaskäigul Eestis

Pidulikud vastuvõtud Saare- ja Hiiumaal

Eestis külaskäigul viibiv Ida-ala riigikomissar Heinrich Lohse saabus oma saatjatega — Rahvussotsialistliku Töölispartei Ida-ala piirkonnakomissari Ziegenbeini ja pressishefi dr. Zimmermanni saatel neljapäeval Pärnu, kus teda võttis vastu Eesti kindralkomissar K. S. Lietzmann SA-grupijuht Asteri ja Pärnu piirkonnakomissari Bombega.

Pärnust jätkas riigikomissar H. Lohse reisi reedel Saaremaale kindralkomissar K. S. Lietzmanni ja saatjatega. Virtsu sadamasse oli külalisi tulnud vastu võtma piirkonnakomissar Schröder ja Saare prefekt kol.-leitn. Luts ning suurel hulgal Muhu saare rahvast, kusjuures kõik naised olid nägusates rahvariietes.

Külalisi tervitas maavanem Paas, kes tähendas, et saarlased tahavad üles ehitada kõike bolshevike poolt hävitatut. Oma tänu vabastamise eest ei taha saarlased avaldada üksi sõnades, vaid tegudes.

Riigikomissar Lohse tänas ilusa vastuvõtu eest ja ütles, et ta on teadlik kaotusist, mida bolshevism on toonud eesti rahvale. Meil on valida kaks teed, kas võita või kaotada. On kindel, et kui võidab bolshevism, oleme kadunud kõik.

SAKSA VALITSUS TEEB KÕIK, ET MAA RASKE OLUKORDA KERGENDADA.

Riigikomissar soovis oma sõnavõtu lõpul kõigile jõudu ja tahet raskuste võitmisel.

Kaks rahvariides Muhu tütarlast annetasid riigikomissarile ja kindralkomissarile lilli.

KURESSAARDE JÕUDSID KÜLALISED

veidi pärast kella 4. Kella kuueks kogunes lossiõue kohalike asutuste juhte ja rohkesti rahvast. Külaliste saabudes ulatati neile rahvariideis tütarlaste poolt lilli ning Saare maavanem andis Saaremaa kingitusena riigikomissarile üle komplekti Muhu rahvariideid. Suurpäeva puhul, mille tähe all elas kogu Saaremaa, olid Muhus, Saaremaal ja Kuressaare linnas heisatud lipud.

Laupäeval jõudis Ida-ala riigikomissar H. Lohse ja kindralkomissar K. S. Lietzmann koos saatjatega Hiiumaale, saabudes Orjaku sadamasse kella 10 ajal, kus neid tervitasid Lääne maavanem K. Ruus, Käina vallavanem O. Kruusimägi ja kümneliikmeline naisomakaitselaste rühm, kes ütlesid külalisele tervitussõnu ja andsid lilli.

Esimene peatus Hiiumaal toimus Suuremõisa pargis, kus toimus pidulik vastuvõtt — annetati külalistele lilli, Suuremõisa segakoor laulis tervituslauludeks eestivii̇silisi laule ning tantsurühm esitas kolm eesti rahvatantsu.

Piduliku vastuvõtu lõppedes lauldi Suuremõisa põlispuude all meie rahvushümni ning külalised jätkasid sõitu Kärdlasse.

Kärdla linna piiril, Eltermaa-Käina-Kõrgessaare teeristile oli külaliste saabudes kogunenud rohkesti Kärdla linna elanikke eesotsas linnavanem A. Postiga, Omakaitse ja organisatsioonide esindajatega. Kõrgeid külalisi tervitas linnavanem A. Post ning kaks rahvariides tütarlast ulatasid lilli.

Peale lühikest peatust Kärdla Kalevivabriku varemete juures, kus kindralkomissar K. S. Lietzmann kõneles lastega, ning pärast lühikest ringkäiku linnas, lahkusid külalised Kärdlast, et asuda tagasisõidule.

Roosevelt kiskus Brasiilia sõtta

Berliinist, 23. 8. Brasiilia katkestas Ühendriikide survel juba jaanuarikuus sidemed teljeriikidega. Andes järele Ühendriikide uuele survele, kuulutas Brasiilia valitsus nüüd Saksamaale ja Itaaliale vormiliselt sõja. Brasiilia laskis end Põhja-Ameerika poolt piiramatult sõja otstarbeiks kasutada, nii et vormiliselt sõjakuulutusel pole enam mingit tähtsust.

Ei tulnud üllatusena

Berliinist, 24. 8. Brasiilia sõjakuulutamine teljejõududele ei olnud Berliini poliitilistele ringkondadele üllatuseks, sest ühenduses Brasiilia valitsuse häälestusega Ühendriikide kasuks oli see ainult aja küsimuseks. Osutatakse, et Brasiilia põhjus sõtta astumiseks seisneb ühe auriku uputamises, mis ei ole veel vastuvaidlematult tõestatud. Edasi väidavad Berliini ringkonnad, et Brasiilia välisminister Aranha, Ühendriikide altkäemaksude tõttu, on tõuganud Brasiilia seiklusse, milles ta võib kõik kaotada. Samuti seletatakse, et Brasiilia ja teljeriikide vahel ei olnud lahkhelisid. Rõhutatakse, et teljeriigid on ainult huvitatud majandussuhete edendamisest Brasiilia ja nende riikide vahel. Uue arenguga, Brasiilia sõjakuulutamisega on Brasiilia iseseisvus tõsiselt ohustatud ja korrumpeeritud valitsus on kergemeelselt kõigutanud sugupõlvede tööd.

Berliini poliitilised ringkonnad mainivad, et Brasiilia sõjakuulutus on ühtlasi nii kergemeelne, kui ka hädaohtlik. Brasiilia üksi vastutab selle sammu eest. Brasiilia ettevalmistused sõjast osavõtuks ulatuvad mõned aastad tagasi, kusjuures Brasiilial ei olnud tegelikku põhjust sõja kuulutamiseks. Alates Lima konverentsist 1938. a. on avaldunud Ühendriikide kasvav rahaline ja poliitiline surve selles suunas, nimelt laenude abil, milles miljoni-dollariline laen usaldati Brasiilia sõjaväe edendamiseks. Berliini ringkonnad meenutavad samuti tõsiasja, et juba Rio de Janeiro Pan-Ameerika konverentsil Brasiilia välisminister Aranha seisis kõigi katsete vahel, mis olid suunatud Lõuna-Ameerika riikide diplomaatlike suhete katkestamisele teljejõududega. Aranha esindas kõikjal Ühendriikide Pan-Ameerika ideed, kuigi see idee on vastuolus Lõuna-Ameerika riikide huvidega.

Brasiilia valitsuse vaenulik suhtumine teljeriikidesse leidis selget väljendust juba enne, kui kerkisid kuuldused brasiilia laeva uputamisest. Juba päev enne katkestas Brasiilia sidemed teljeriikidega. Brasiilias areteeriti 23 sakslast. Suleti kõik saksa koolid. Kui Brasiilia valitsus päev pärast seda teatas suhete katkestamisest teljeriikidega, areteeriti veel enam sakslasi. Seega sakslaste jälitamine Brasiilias oli enesestmõistetav. Enne kui brasiilia laev uputati, sakslasi süüdistati erandituit spionaazhis ja vaenutegevuses.

Nende vahenditega ja saksavastase propagandaga Brasiilia valitsus õhutas brasiilia rahvast vaenule, kuni olukord viis niikaugele, et saksa keele tarvitajad kannatasid füüsilise vägivalla all. Saksa ärielu vaibus täiesti. Igapäevasteks sündmusteks olid teated saksa varanduse konfiskeerimisest.

Diplomaatlike suhete katkestamine ja sõjakuulutamine ei olnud midagi muud, kui saksavastase suhtumise loogiline järeldus.

„Daily Herald" kardab raskusi

Lissabonist, 24. 8. Brasiilia sõjadeklaratsioon teljeriikidele ei too „liitlastele" kergendust, vaid oleks raskuseks, seletas laupäevane Londoni „Daily Herald", kommenteerides kavatsetavat Brasiilia sammu. Briti töölispartei häälekandja toetab seda arvamist väitega: Brasiilial on üle 3000 miili pikkune rannikujoon. Ta merevägi ei ole üksnes haruldaselt väike, vaid ka vana. „Daily Herald" kardab edasi, et Brasiilia sõttaastumine tõstab pinget Brasiilia ja Argentiina valitsuste vahel, mis võiks viia „vaevalt looritatud vaenule".

Rahutuste tulikahi Indias

Briti politsei jätkab tulistamist. Kalkutta ülikool suleti

Amsterdamist, 23. 8. Indias tekkis Belgauni piirkonnas rahutusi, mistõttu Briti politsei kaks korda rahvahulka tulistas. Ka mujal tekkis samasuguseid vahejuhtumeid, kus politsei kasutas samuti tulirelva. Biharis jätkuvad rahutused.

Bangkokist, 23. 8. Delhi raadiojaam teatab India rahutuste kohta, et briti politsei ajas Delhis eile laiali ühe protestirongkäigu ja areteeris selle juhid. Kalkutta ülikool suleti briti võimude käsul.

Nagpuris karistati 50 meeleavaldajat.

Chimuri asulale Chandaris ja Ashtile Wardha piirkonnas määrati suured rahatrahvid. Wardha ja Nagpuri kogukonna valitsused saadeti laiali.

Borda maharadzha kuulutas rahvakoosolekud ebaseaduslikeks ja laskis 8 kongressi liiget areteerida.

Amsterdamist, 23. 8. India olukorda võib kõige paremini võrrelda tulikahjuga preerias, mis ühes kohas kustutatuna pealispinna all edasi mõllab ja 20-nes teises kohas uuesti välja lööb, üteldakse Briti teadetebüroos. Briti valitsus ei püüa vähendada olukorra raskust, nagu paljud maad, kes näevad tõsiasjas, et india rahva vastuhakkamised maha surutakse, seda, et inglased kontrollivad „hästi" kogu olukorda. Seetõttu peab Briti valitsus Indias oma vägesid nagu preeria tulikahju puhul ikka uuesti teistesse kohtadesse viima ja seepärast on Briti valitsus viimne, kes kinnitab, et tulikahju Indias on kustutatud.

Gandhi kiri asekuningale

Amsterdamist, 23. 8. New Yorgi raadiojaam teatas, et Gandhi saatis India asekuningale kirja, milles annab seletuse oma poliitika kohta.

Asekuningas olevat nüüd Gandhi kirjale vastanud ja arvatakse, et tal pole võimalik Gandhi poliitikat tunnustada.

Soome ja Saksa majandusläbirääkimised

Soome teadetebüroo teatab järgmist Helsingis toimunud Saksa-Soome majandusläbirääkimistest. Ajavahemikus 12.—16. aug. peeti Helsingis Soome ja Saksa valitsuste esindajate vahel läbirääkimisi teatavate Saksa-Soome kaubavahetusse puutuvate küsimuste arutamiseks. Kõigis küsimustes jõuti täielikule kokkuleppele, nii et tulevikus võib arvestada kummaltki poolt elavat kaubavahetust. Läbirääkimised näitasid, et lootused, mis püstitati 13. veebr. ja 19. juuni läbirääkimistel, olid mõlema lepinguosalise poolt täidetud eeskujulikult. Sama kehtib ka Soome tööstuse varustamise, soome rahva toitlustamisolukorra parandamise ja Soome väljaveo kohta Saksamaale. Läbirääkimised, mis toimusid täieliku teineteise mõistmise tähe all, näitasid arusaamist majanduslikest vajadusist, mida põhjustab ühine võitlus, näitasid aga ka mõlema maa tihedat kokkukuuluvustunnet. Soome poolt juhatas läbirääkimisi minister von Ficandt, Saksa poolel Schnurre.

UUS SÜSTEEM LÕIKUSE KINDLAKSMÄÄRAMISEKS SOOMES

Soome majandusvalitsus viis eelseisva lõikuse suuruse kindlaksmääramiseks läbi süsteemi, mis peab kaasa aitama saagi usaldatavaks hindamiseks. Igas maakonnas asutati kindla suurusega katsepõllud mitmesuguste kultuurtaimede jaoks, mille kontrolli teostavad erilised ametnikud ja mis on üldiste olude mõõdupuuks. Uus süsteem kergendab varustamise korraldamist eelseisva lõikuse ajal.

Rootsi aurik sõitis Briti lipu all

Buenos Airesest, 24. 8. Nagu Rio de Janeirost teatatakse, uputati rootsi 3220-brt aurik „Hammaren", mis sõitis Briti lipu all Lõuna-Atlandis. 5 laevapere liiget hukkus, ülejäänud 26 päästeti.

Linlased, talvel aitas maa meid küttepuude ja leivaviljaga, aitame neid nüüd oma tööjõuga.

BRASIILIAS KEELATI LOOMATAPMINE

Brasiilia valitsus keelas väljaveo otstarbeks loomi tappa, arvestades kasvavaid raskusi siseturu varustamisel lihaga. Keeld on maksev 1.— 31. okt. s.a.

„SUUR ÕNN BOLIIVIALE"

Boliivia rahaminister ja ta kolleeg majandusministeeriumist pöörduvad lähemail päevadel tagasi USA-s peetud läbirääkimiselt, kus Washington kindlustas enesele piiramatu tarvitamisvõimu Boliivia mõningate tähtsamate toorainete üle. Põhja-Ameerika ajakirjandus püüab mõjustada Boliivia kongressi, kes vastavat lepingut veel heaks kiitma peab, ja kirjutab Põhja-Ameerika 25—30-miljonilisist krediitidest kui „suurest õnnest Boliiviale".

Päevaseid telegramme

Atlandil uputati 17 laeva, kokku 107.000 brt

Peale selle torpedeeriti 2 laeva

Eriteade

Juhi Peakorterist, 24. aug.
Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:
Saksa allveelaevad uputasid Atlandi ida- ja lääneosas, samuti ka Kariibi meres 17 laeva, kokku 107.000 brt., ja 2 transportpurjekat. Neist 11 laeva, kokku 64.000 brt., torpedeeriti konvoides. Peale selle torpedeeriti 2 laeva. Nende uppumist ei saadud näha algava tõrje pärast.

*

Berliinist, 24. 8. Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab idarinde võitlustest:

Nii Krõmskaja piirkonnas kui ka Kaukaasia mägedes lõid saksa väed tagasi vaenlase vasturünnakud ja tungisid hoolimata kõigist maastikuraskustest ja miinitõkkeist edasi. Õhujõud toetasid maavägede edasitungi madalrünnakutega vaenlase vastupanupesadele. Lõunarinde võitlusruumi kohal tulistasid hävitajad ja õhutõrje alla 32 vaenlase lennukit.

Kalugast edela pool saavutasid saksa väed vaenlase vasturünnakute tagasilöömisel, mille sihiks oli viimastel päevadel saksa üksuste poolt võidetud maa-alade tagasivõitmine, suurt edu. Peale suurte inimkaotuste kaotas vaenlane veel 92 tanki. Peale selle hävitasid saksa võitlus- ja sööstlennukid veel 47 lennukit. Vaenlase lennukiteeskadrilli tagaajamisel tulistasid saksa hävitajad ja õhutõrjesuurtükid alla 66 vaenlase lennukit. Kõigi relvaliikide massrünnakud löödi tagasi.

Vjazmast ida pool andis vaenlase rünnakutegevus 22. aug. tunduvalt järele.

Rzhevi ruumis ründas vaenlane seevastu tugevate jalaväe- ja soomusjõududega. Nende rünnakute *tõrjel tehti ühe jalaväe divilsi võitluslõigus võitlusvõimetuks üksi 50* vaenlase tanki.

Idarinde põhjaosas löödi Ilmjärvest kagu pool tagasi vaenlase korduvad rünnakud, kusjuures bolshevikud kandsid suuri kaotusi. Volhovi sillapea juures, Leningradi piiramisrinde lõunaosas, löödi tagasi vaenlase rünnakud, hävitades hulk tanke. Volhovist ida pool õnnestus saksa võitluslennukitel hävitada täistabamustega 1 vaenlase soomusrong ja 8 lennukit, mille ülesandeks oli kaitsta seda soomusrongi.

Stalingradi ees ületati Don ja murti läbi vaenlase tugevad kaitsepositsioonid

Leningradi ees saavutati kohalikke pinnavõite

Juhi Peakorterist, 24. 8.
Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:
Kaukaasia piirkonnas areneb saksa ja liitlasvägede rünnak karmides mägivõitlustes.

Stalingradist loode pool saksa jalaväedivisid ja kiirväed, silmapaistvalt toetatuina õhujõududest, võitsid kätte ülekäigu Donist ja murdsid rünnakul ida suunas läbi tugevasti väljaehitatud vaenlase kaitsepositsioonid. Doni rinde ülejäävas osas äpardusid vaenlase kohalikud rünnakud itaalia vägede vastupanu ees. Õhujõud pidasid tõhusat võitlust raudteeseadmete ja transportliiklumiste vastu vaenlase tagala-piirkonnas, samuti ka laevaliikluse vastu Volga jõel.

Kalugast edela pool, Medõnist loode pool ja Rzhevi juures löödi vaenlase rünnakud tagasi või purustati juba lähtepositsioonides lähidases koostöös õhujõududega.

Ilmjärvest kagu pool ja Leningradi ees saavutati kohalikke pinnavõite ja löödi vaenlase vasturünnakud tagasi.

Jäämere-rindel sööstvõitluslennukid ründasid vägede laagreid Kalastaja poolsaarel.

Nõukogude õhujõud kaotasid eile õhuvõitlustes 157 lennukit. Peale selle tulistati õhutõrjesuurtükkide poolt alla või hävitati maapinnal 9 lennukit. 8 oma lennukit on kadunud.

Läänes maaväe kaugelaskepatareid pidasid võitlust sõjaväeliste eesmärkide vastu Doveri ruumis.

Päevastel häirimislendudel heitsid mõned briti lennukid lõhkepomme Loode-Saksamaa rannikupiirkonnale.

Kerged saksa võitluslennukid saavutasid eilse päeva jooksul madalrünnakul ulatuslikke hävitusi sõjaliselt tähtsates seadmetes Inglismaa lõunarannikul.

Möödunud ööl saksa lennukid pommitasid lõhke- ja süütepommidega üht briti relvastustööstuse linna Midlandis, samuti ka sõjalisi eesmärke Ida-Inglismaal. Tekkis ulatuslikke tulikahjusid ja plahvatusi.

Egiptuse prints ja töölispartei juht vangi

Roomast, 24. 8. Stefani teatab Istanbulist: Inglise sõjalised võimud Egiptuses vangistasid, nagu usaldatavast allikast teatatakse, prints Abbas Halimi ja Egiptuse töö*lispartei juhi Muhamed Tahel pasha*. Arvestades mõlema vangistatu tähtsat seisukohta, avaldab nende areteerimine suurt mõju Egiptuse *sisepoliitilisele olukorrale* ja üldiselt araabia rahvaste hoiakule. Inglased vaevalt oleksid vangistanud neid mõlemaid isikuid, kui inglisevastane vool Egiptuses poleks muutunud juba liiga tugevaks.

Mälestusi major Hirvelaane Vabatahtlike Pataljoni tegevusest

Eile pühitses endine Major Hirvelaane Pataljon oma 1. aastapäeva, mispuhul pataljoni vabatahtlikud tulid kokku Raplas. Aastapäeva pühitseti ühes Rapla Omakaitsega.

Miks pataljoni vabatahtlike kokkutulek ja 1. aastapäeva pühitsemine teostus just Raplas, selleks on pataljonil kolm kaaluvat põhjust. Peapõhjusi on kaks. Siin langes pataljoni formeerija ja hing, major H i r v e l a a n, VR II/3. Siin asub ka tema haud. Teiseks peapõhjuseks on, et siin võitles pataljon oma verisemad lahingud, jättes lahinguväljale ja kaotades teadmata kadunuina kahes Rapla lahingus 10. ja 20./21. augustil 1941. a. kokku peale oma ülema veel 13 eesti vapralmat poega. Kolmandaks põhjuseks on asjaolu, et Rapla on pataljoni lahingutegevuses pöördepunktiks, kuna siit algas 28. augusti varahommikul peatamatu pealetung Tallinna suunas ja lõppes Pääsküla sissemarssimisega 29. augusti hommikul.

Selle mälestus- ja aastapäeva puhul on kohane pataljoni võitluspäevade mälestuste värskendamiseks anda lühike ülevaade pataljoni võitlusist ja nende tingimusist.

Kokkuleppel saksa sõjajõududega moodustas metsavennana rindest läbi tulnud major Hirvelaan enamuses Tallinna, Türi ja selle ümbruse metsavendadest 3. augustil 1941. a. eesti vabatahtlike kompanii, kes võeti ühe saksa jalaväerügemendi koosseisu.

Esimese lahinguülesande sai kompanii 4. augustil. Saksa vägede tugeval survel tõmbus vaenlane Lellest, Kehtnast ja Keavast tagasi. Neisse kohtadesse rakendati nüüd eestlaste kompanii, kes sai ülesandeks nimetatud kohtade kaitsemise, seal omakaitse organiseerimise ja luure korraldamise.

10. augusti varahommikul väljasaadetud luureretkel langes Hagudi juures luurepatrulli ülemana ltn. J a a n h o l d, kes oma vaprusega mitmel korral saksa rügemendi juhatuse *kiituse oli välja kutsunud*.

Samal hommikul saadi Kuusiku mõisavalitsejalt hr. Truult telefoni teel tähtsaid andmeid nii vaenlase rünnaku ettevalmistuste kohta Kuusiku-Raiküla rajoonis kui ka vaenlase tugevuse üle. See telefonikõnelus peeti, muide, vaenlase selja tagant, varjatud telefoniaparaadil, kuna liin oli purustamata. Kpt. Kant tegigi selle teate alusel jõudude ümberpaigutuse, millega sai valmis õigeaegselt. Kella 7 paiku algaski vaenlase rünnak, mis aina tugevnes. Kella 10 paiku hakkas vaenlase rünnakut toetama veel suurtükivägi. Eestlased pidasid Raplat enda käes kuni kella 17-ni ja taandusid sealt alles siis, kui vaenlane oli nad nii arvuliselt kui ka relvastuselt võrreldamatult üleolevate jõududega kolmest küljest sisse piiranud, korduvalt nõutud toetus jäi saamata ja vaenlane võttis appi tankid. Hiljem selgus, et abistama saadetud saksa üksus oli Järvakandi juures vaenlase tugevale vastupanule sattunud ega pääsenud õigeaegselt edasi.

Nii lõppes 75 eestlase lahing 10. augustil Raplas vaenlase ülejõu eest taandumisega. Eestlased kaotasid langenuina ja teadmata kadunuina 10 isamaa poega. Haavata sai 6. Vaenlane kaotas seni kindlaks teha suudetud andmeil surnuina 114 ja haavatuina ligi 200 meest.

Venelane oli siin suured jõud mängu pannud, kuna edelas ja lõunas sakslaste poolt taganema löödud suured punaväe massid vajasid hädasti Raplat kui teederisti. See asjaolu ja samuti ka see, et Rapla oli kiiluna vaenlase asetuses, soodustas vaenlast ja raskendas Rapla kaitsemist, mille tulemuseks oligi Raplast tagasitõmbumine.

12. augustil ilmus saksa jalaväerügemendi ülema käskkiri, milles muu seas üteldi: „Kuna vabatahtlike eestlaste ülesandmine võitluseks bolshevistliku vaenlase vastu Eestis üha kasvab, kästakse järgmist:

Senine Eesti Vabatahtlike Kompanii juht major Hirvelaan hakkab formeerima teist vabatahtlikku kompaniid. 1. kompanii võtab üle kpt. Kant. Mõlemad kompaniid formeerida 100 relvakandjaga. Edaspidi võib võtta mõlemasse kompaniisse veel 20 relvastamata meest, keda kasutada luuretegevuseks. Neid relvastada niipea, kui relvi leidub küllaldaselt.

Major Hirvelaanel kokku seada juhtimisja tööstaap, mis jääb aluseks pataljoni staabile...“

Seda väljavõtet nüüd „Eesti Esimese Vabatahtlike Pataljoni“ käskkirjas nr. 1, 15. 08. 41. avaldades lisas pataljoniülem:

„Eesti vabatahtlikud! Eestile on koitmas uus hommik. Aastapikkune hävitusaeg kommunistliue hirmuvalitsuse all on muutumas halvaks unenäoks. Enamik Eesti territooriumist on vaenlasest vaba. Meie, vabatahtlikud, kellele on kallis meie isade maa ja rahvas, pühendame kogu oma jõu ja elu selleks, et koos saksa armeega vabastada Eesti ja hävitada bolshevism ja punaarmee Eestis.

Selleks viimaseks võitlusperioodiks tiivustagu meid Vabadussõja sangarite mehine eeskuju ja eestlasele omane sitkus ja visadus, nagu see avaldus 10. augustil Rapla lahingus.“

Pataljoni formeerimisele asudes määras ta 3. rühma ülemana võidelnud ja Rapla lahingus põrutada saanud ks. dipl. ltn. V. Aasoja pataljoni adjutandiks, 2. kompanii ülemaks ja formeerijaks sv. lend. major A. Kitsapea ja viimase abiks sv. lend. kpt. O. Sootsi. Rühmaülemaiks olid uue pataljoni 1. kompaniis lipnikud H. Vesiloik, V. Ruus ja H. Jõgeva.

Ltn. J. Olljum määrati sideohvitseriks, kpt. J. Ainjärv Rapla „kaitseliidu“ ülemaks alates 9. aug. 1941. Juba rügemendiülema käskkirjaga 1. kompanii ülemaks määratud kpt. Kanti abiks sai ltn. P. Pärna, 1. kompanii varustuse korraldajaks (vooriülemaks) sv. lend. ltn. K. Kava ja 2. kompaniis kpt. Soots.

Kuna pataljonis oli ohvitsere külluses, siis pidid jaoülemate kohtadele edasi jääma sv. lendur-leitnandid Mardo ja Kruusmägi ja lipnikud Lääne, Piirilaid ja Lukk. Üldse oli käskkirja ilmumise päevaks pataljonis 166 meest, kellest 10 oli staabis, 108 — esimeses ja 48 — teises kompaniis. Haavatud ja haiglaisse saadetud olid välja arvatud. Pataljoni formeerimine seisis tegelikult 2. kompanii formeerimises, millist ülesannet asus täitma 8. augustist alates pataljonis võidelnud major Kitsapea Lelles pat.-ülema korraldusel juba 11. augustil, kohe saksa sõjavõimudelt selleks loa saamise järel.

Esimene 2. kompaniisse registreerija oli res.-ltn. J. Kesamaa, end. Lohu jaamaülem, kes ilmus pataljoni umbes 20 mehe eesotsas ja määrati 2. kompanii 1. rühma ülemaks. Veel *enne õhtut registreerus pataljoni veel kümmekond* meest, nende seas ka res.-ltn. H. Poomann, paos olnud Tallinna raudteeametnik. Nii oli juba formeerimise esimese päeva õhtuks koos terve rühm, kes relvad ja ka esimese lahinguülesande sai 13. augustil. Verinoorel kompaniil tuli enda alla võtta Kärpla küla Kehtna vallas (Järvakandis). Siit siis algasid juba järgmisel päeval ka ltn. Poomanni edukad ja tulemusrikkad luurekäigud, milliseil ta oli otse asendamatu, kuna ta oli osav, visa ja hulljulge, mistõttu vaenlase luurega kokku puutudes jäi sellel alati mõni mees siruli.

15. augustil tegid vaenlased pealetungikatse 1. kompaniile ja surusid ühe rühma tagasi Keava joonele. Kella 12 paiku hakkas vaenlane suurtükitule toetusel ka Keava positsioonile peale tungima, kuid pealetung löödi tagasi ja kella 20 vallutati hommikused positsioonid jälle tagasi. Selles lahingus kaotas 1. kompanii langenuina 2 ja haavatuina samuti 2 meest.

19. augustil andis 2. kompanii oma asukoha üle kpt. Talpaki vabatahtlike kompaniile ja asus ise Keava jaama juurde Saksa külla. See on mälestusrikas kuupäev, kuna sel *õhtul andis* pat.-ülem major Hirvelaan ülesande, alates sõnadega:

„On alanud üldine pealetung Tallinnale.“

Pataljon sai ülesandeks koos saksa pataljoniga vallutada Rapla. 2. kompanii pidi pealetungil teises järgus asudes julgestama esijärgu vasakut tiiba, kuna see tiib oli lahtine, ja sellest paremal pidi peale tungima 1. kompanii.

Rünnak algas 20. augustil kell 4 hommikul ja arenes kaks päeva kestvaks teiseks Rapla lahinguks. Venelased olid Rapla ees asuva Tuhametsa-Raiküla maantee taguse kindlustanud punkritega, mille ette välja jõu*des algas lahing jalaväe raskerelvade ja suur*tükiväe toetusel. Sel päeval kaotaski Eesti Esimene Pataljon oma formeerija ja juhi, noorusliku energiaga ja juba peaaegu legendaarse kuulsuse saanud major Hirvelaane.

Esialgu jätkas langenu katkestatud tööd pataljoni adjutant, leitnant Aasoja, kuni saksa rügemendi ülem määras uueks pat.-ülemaks major Kitsapea. Lahing kestis veel 21. augustilgi päev läbi ja alles õhtul asusid sakslased ühes eestlastega rünnakule ning vallutasid põleva Rapla lõplikult kell 20.30.

Samal päeval saabus pataljoni kpt. A. Ürgsoo, kes määrati kohe 2. kompanii ülemaks.

Kuna kompanii oli praegugi veel formeerimisel, siis tuli see lõpule viia ühtaegu lahingutegevusega. Et koha pealt vabatahtlikke enam juurde ei tulnud, alanud oli aga suur pealetung Tallinnale, mistõttu komp.-ülem ise ei saanud mehi kaugemalt juurde värbama minna, siis andis pat.-ülem vabatahtlike värbamise ülesande sel alal juba kogemustega kpt. Ainjärvele.

22. augusti õhtul sai pataljon järjekordse ülesande. Juba kell 3 pidi pataljon marsivalmis olema. Enne väljaastumist saabus ltn. Poomann luurekäigult, kus ta oma seniseile tulemusile krooni pähe pani. 14-mehelise luurejaoga oli ta venelaste 50-mehelisele salgale, kes veoautoga hävitusretkedele sõitsid, kallale tunginud, nad lahingus laiali peksnud ja kaks kuulidest läbipuretud veoautot pataljonile sõjasaagiks kaasa toonud. Pealegi oli luurejaos vaid üksainus mees, kes autot kuidagi juhtida oskas. Aga ära toodi ikkagi mõlemad autod. Kahetseti veel, et ka metsa kihutatud juhti koos tsikliga kätte ei saadud. *Ja kõik see tehti* ligi 15 kilomeetri kaugusel vaenlase selja taga! Omapoolsete kaotusteta!

23. augustil oli pataljon esijärgu varus. Esijärgus pealetungivad saksa kompaniid sel päeval abijõude ei vajanud. Nad vallutasid Hagudi kell 9.30 ja eesti pataljon hakkas kella 11 ajal marsikorras neile järele liikuma. Õhtuks jõudis 1. kompanii Kodila-Uusküll a ja 2. kompanii Kelba *küla eesliinile. Koos* ühe saksa kompaniiga oli ta lõunast edasi tungiva rügemendi vasakule tiivale välja jõudnud.

Järgmisel päeval jätkus pealetung.

Oli keskpäev, kui saksa kompanii pillurid Kiisa jaama poolselt kaldalt vaenlaselt tuld said. Arenes tulevahetus, mille järel saadud käsu kohaselt ületas eestlaste 2. kompanii jõe kell 13.20. Saksa kompanii toetas jõest üleminekut ja julgestas eestlaste lahtist vasakut tiiba ühe rühmaga. Jõe järsk vastaskallas oli kindlustatud, kuid leidlikult kasutati selle puudused ja venelane ei märganud jõe ületajaid enne, kui pealetungiv kompanii nii jõe- kui ka tanki- ja traattõkete-vööndist juba oli mööda tunginud ja vaenlasele selja taha jõudnud. Algas ägedaim lahing Rapla esimese lahingu kõrval. Kuna 2. kompaniil oli sel momendil lahingus vaid 40 mehe ümber, võttis edasitung aega ja vaenlane suutis Kiisa jaama taguse metsa kaudu abiväge hulgaliselt vastu paisata. Vangivõetud punaarmeelaste jutu järgi oli pealetungijate poolt moodustatud kotis ligi 1800 venelast. Aina ägedamaks muutuvas lahingus vallutati endi alla võtta kästud maantee. Mehed olid aga hoogu sattunud ja tungisid vaenlase teravast vastupanust hoolimata raudteeni välja. Kuna kompanii kippus oma innukas rünnakus laiali valguma ja maanteejoont parema positsiooni-eelse maastiku tõttu kuni uue käsu saamiseni hõlpsam oli käes hoida, tõmbas kpt. Ürgsoo oma kompanii maanteejoonele tagasi, kuhu ka saksa kompanii oli välja jõudnud. Siin paistis jälle eriti silma ltn. Poomann, kes oma kuulipildujaga esimesena maanteejoonele oli välja jõudnud ja nüüd tagasitõmbumisekäsku täites, püsti, samm-sammult tagasi astus, vaenlast seejuures momendikski silmist laskmata ja teda kuulipildujaga kaenlast tulistades.

Lahing lõppes kella 19 paiku võiduga. Lahing sel päeval oli frontaalselt pealetungivate saksa üksuste poolt vaenlasega kontakti loomise hetkest kuni Kiisa haaramislahingu lõpuni väldanud peaaegu 11 tundi. Kangelas*likus võitluses oli kompanii* kaotanud langenuina 3 ja haavatuina 2 meest, kuna 1 mees sai raskelt põrutada.

26. augustil hargnenud suurtükiväelahingu ajal paisati eesti pataljon Jälgimäe lähtealuselt ette. Kummastki kompaniist nõuti üks (I) rühm kahe saksa kompanii täienduseks, mis iseendast oli saksa kogenud sõjaväelaste ja juhtide ilmne tunnustus eestlastele. Pataljoni ülejäänud mehed aga saadeti komp.-ülemate isiklikul juhtimisel kuni 5 kilomeetrit peajõudude ette.

Tallinn paistis juba ja mõjus sügavalt eriti tallinlasile. Käsu kohaselt tuli kpt. Ürgsool *oma verivärske II rühmaga* liilida kaugele üle laiarööpmelise raudtee, roopaist välja lastud, kuid päeval meeleheitlikult tulistanud vene soomusrongi suurtükiplatvormi nina *alla, Vääna jõe raudteeäärseid ülekäike* valvama. Kpt. Kant aga saadeti veelgi kaugemal asuvasse Alliku külla, sealset jõe ülekäiku vallutama.

2. kompaniile puistati öö läbi shrapnelle kaela, kuid positsioon hoiti käes. Komp.-ülem ja uue rühma ülem ltn. Padernik ei saanud sel ööl sõbagi silmale, mistõttu nägid Tallinna tselluloosivabriku õhkulaskmise masendavat ja ometi metsik-ilusat vaatepilti. 1. kompanii aga elas üle suure traagilise Alliku lahingu, mis oli küll lühike, kuid seda verisem. Vaenlane ründas. Eestlased lasksid ta lähedale tulla, et siis kuulipildujatulega ta viimseni maha niita, kuid otsustaval momendil andis kuulipilduja vaid ühe paugu ja vaikis. Venelased tungisid positsioonini ja heitsid oma käsigranaadid eestlasile, tappes 8 ja haavates 6 vaprat ja külmaverelist meest. Seda verisem aga oli raevunud eestlaste kättemaks sama manöövrit *kordama tulnud vaenlasele*. Eestlasedki kordasid oma taktikat. Vaenlane lasti seekord veelgi lähemale. 20—30 meetri kauguselt avati ründajaile marutuli kõigist relvist alles nüüd ja suurelt ülekaalus olev vaenlane löödi nii veriselt tagasi, et nad loobusid edaspidiseist rünnakuist. — Need olid vaenlasele verised aupaugud eestlaste poolt oma langenud kolleegidele.

Järgnes Koru lahing „Teemandi-veski“ maa-alale ehitatud arvukate punkritega sõna tõsises mõttes üle külvatud kindluse vastu, kus lõhkekuulist pähe tabatult langes 2. kompanii II rühma ülem ltn. Padernik, oma rühma vaenlase punkreid haarama viies.

Pealetungi kiiruse ja vabatahtlike juhtide pingutuse suuruse iseloomustamiseks olgu mainitud, et Korul vangide ülekuulamisel tõlgina rakendatud eesti komp.-ülem jäi kahe lause vahel püstijalu magama ja oleks kukkunud, kui üks saksa ohvitser poleks teda kinni püüdnud. Ta oli 6 öö-päeva jooksul maganud vaid 11 tundi ja viimasel ööl raske positsiooni ja halva ilmastiku pärast kaevikusse jäädes täiesti magamata olnud.

Veel üks kokkupõrge tuli Pääsküla lähedal Amari küla juures, kus vaenlased mõrtsukalikult tapsid ootamatult saksa luurele metsas kallatungimisel haavata saanud 14 meest. Need mõrvaohvrid maeti Pääsküll a ja nende hauad on terve maailma ees ümberlükkamatuiks tõendeiks kommunistide loomalikest mõrtsukatöist kaitsetute haavatute kallal.

Pääsküla sissemarssimise järel sai eesti pataljon veel ühe rühma vabatahtlikke juurde. Pääskülast saadeti pataljon Saue-Vihterpalu-Nõva-Riguldi-Põõsaspea rajoonesse metsa vaenlasest puhastamise, rannavalve ja omakaitse juhtimise ülesandeile. Sel ajajärgul löödi veel mitu vähemamõõtmelist lahingut metsades end vastupanuks kindlustanud vaenlasega. Ühes sellises paistis silma lpn. Kirsel oma rühmaga, kes 22-mehelise, politruki poolt juhitava venelaste salga hävitas. Vaenlane oli kindlustunud ühes küünis. Otsustavalt väljaastuv eesti rühm surmas 11 ja võttis vangi 9 vaenlast, kuna politruk ja punaohvitser lasksid enese maha. Sõjasaagiks sai rühm selles lahingukeses 5 automaatrelva. Samal ajajärgul lõi 1. kompanii lahingu Osmussaarelt mandrile dessanti tegema tulnud vaenlasega ja mõlemad kompaniid võtsid osa öösi mandrile pääsenud vaenlase üksuse kinnipüüdmise operatsioonist.

14. septembril 1941. aastal likvideerus pataljon omal soovil. Osa mehi lahkus eraellu — oma kodusid kui ka paljukannatanud Eestit üles ehitama. Teine osa, 73 meest, kpt. Kanti ja leitnantide Kesamaa ja Poomanniga eesotsas, jätkas võitlust bolshevismi vastu rindel saksa kamraadide seas veel järgmiselgi kuul.

Peale juba eespool väljatoodute paistsid lahinguis eriti silma oma kohusetruuduse ja vaprusega all-loetletud vabatahtlikud: Kõllo, Rungi (†), Elvet, Vasila, Mõte (†), Noode, Villandi (†), Koost, Erilane, Roosipuu (†), Jalak, Terase, Tenjas, Gross (†), Veer, Blaubrik (†), Jaanimets ja Allik.

Likvideerimismomendil koosnes pataljon 21 ohvitserist ja 206 reavõitlejast, millest 1. kompaniisse kuulus 111 ja 2. kompaniisse 117 meest. Langenud oli pataljonis 31 ja haavata saanud 22 meest.

Brasiiliale hakatakse jagama „higi, verd ja pisaraid“

Saksamaa jäi kuni viimse ajani rahulikuks provokatsioonide ees

Berliinist, 24. 8. DNB diplomaatiline kirjasaatja kirjutab: Brasiilia on jõudnud pöördepunktile, kus Ühendriigid teda näha tahtsid. Ta kuulutas teljeriikidele sõja.

Kuni viimase ajani jäi Saksamaa nende provokatsioonide vastu jooksval lindil, nagu neid Brasiiliast teatati, rahulikuks ja ootavale seisukohale, oletades, et seal ehk siiski on ka sõnakene ütelda mõistlikkudel elementidel. Kui siis Washingtoni traaditõmbajail ja nende käsilastel õnnestus ammukavatsetud ja veel vaevalt varjatud plaane teostada, siis ei kinnita see mingit huvitavat tendentsi, vaid samal ajal kutsutakse otse välja hädaoht, mida pidi vältima Rio konverentsil väljakuulutatud „solidaarsus“. Olukorra arvustamisel ei tule üldse küsimusse ettekäänded, mis esitati Rio konverentsil. Arvestamata sellega, kas järeleuurimine võiks kinnitada seal tehtud otsuste õiglust, aitavad need nüüd teostatud kavatsust ümbritseda õiguse säraga. Roosevelt ja tema nõuandjad lahendasid dollariahnete olevuste abiga Rio konverentsil tekkinud olukorra, mida nad vajasid oma imperialistlikeks plaanideks ja tähelepanu kõrvalejuhtimiseks oma sõjalistelt ja teistelt liitlasaamistelt. Neile aga, keda see vahetult tabab, jagavad nad, kui kasutada Churchilli sõnu, ainult „higi, verd ja pisaraid“. Võime uuesti meenutada ühe erapooletu vaatleja arvamist, et Ühendriigid nõuavad ka Lõuna-Ameerika*lt halastamatult* sisse oma liiakasu protsendid ja et Ühendriikide *raha vastu*võtjad ei kaota lõpuks üksi oma iseseisvuse ja vabaduse, vaid muutuvad ka vaesemaks kui kunagi varem.

Wehrmachtbericht

Sondermeldung

Aus dem Führerhauptquartier, den 24. 8.
Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:
Deutsche U-Boote versenkten im östlichen und westlichen Atlantik, sowie im Karibischen Meer 17 Schiffe mit 107.000 BRT und 2 Transportsegler. Davon wurden 11 Schiffe mit 64.000 BRT aus Geleitzügen herausgeschossen, 2 weitere Schiffe wurden torpediert. Ihr Sinken konnte wegen einsetzender Abwehr nicht beobachtet werden.

Aus dem Führerhauptquartier, 23. Aug.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Im Kaukasus durchbrachen deutsche und verbündete Truppen starke feindliche Stellungen und Strassensperren. Gegenangriffe des Feindes wurden abgewiesen.

Auf der Wolga wurden am 21. und 22. August ein Schleppdampfer und 2 Frachter *durch Bombentreffer versenkt, ein weiterer* Schlepper und 4 Tanker in Brand geworfen.

An der Don-Front wurden an verschiedenen Stellen Übersetzversuche des Gegners abgewiesen.

Im Raume südwestlich Kaluga und Rschew wurden Angriffe starker Infanterie- und Panzerkräfte des Feindes in hartem Kampf unterstützt durch wirksames Eingreifen der Luftwaffe abgeschlagen. Hierbei wurden am gestrigen Tage 161 Panzer vernichtet. Davon 86 allein im Abschnitt eines Armeekorps.

Südostwärts des Ilmensees und vor Leningrad blieben einzelne feindliche Vorstösse im deutschen Abwehrfeuer liegen.

Die Sowjetluftwaffe verlor am gestrigen Tage in Luftkämpfen und durch Flakartillerie 122 Flugzeuge, 3 weitere wurden am Boden zerstört. 4 eigene Flugzeuge kehrten vom Einsatz nicht zurück.

In Ägypten bekämpften deutsche Kampfflugzeuge in den Nächten zum 22. und 23. August erfolgreich mehrere britische Flugplätze südlich Alexandrien. Deutsche Jäger schossen gestern 4 britische Flugzeuge ohne eigene Verluste ab.

Bei Tag- und Nachtangriffen gegen mehrere Rüstungs- und Verkehrsanlagen in Süd- und Ost-England wurden starke Explosionen und Brände beobachtet. An der Südküste wurden 7 britische Landungsboote durch Bombentreffer versenkt.

Bei Tageseinflügen in die besetzten Westgebiete schossen Flakartillerie und Jäger 4 britische Flugzeuge ab.

*

Aus dem Führerhauptquartier, 24. 8.
Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:
Im Kaukasus-Gebiet schreitet der Angriff der deutschen und verbündeten Truppen in harten Gebirgskämpfen fort.

Nordwestlich Stalingrad erzwangen deutsche Infanteriedivisionen und schnelle Truppen, von der Luftwaffe hervorragend unterstützt, den Übergang über den Don und durchbrachen im Vorstoss nach Osten stark ausgebaute feindliche Verteidigungsstellungen. An der übrigen Don-Front scheiterten örtliche Angriffe des Feindes an dem Widerstand italienischer Truppen. Eisenbahnanlagen und Transportbewegungen im rückwärtigen Gebiet des Feindes, sowie Schiffsverkehr auf der Wolga wurden durch die Luftwaffe wirkungsvoll bekämpft.

Südwestlich Kaluga, nordwestlich Medyn und bei Rschew wurden feindliche Angriffe abgewiesen oder in engem Zusammenwirken mit der Luftwaffe schon in der Bereitstellung zerschlagen.

Südostwärts des Ilmensees und vor Leningrad wurden örtliche Geländegewinne erzielt und feindliche Gegenangriffe abgewiesen.

An der Eismeer-Front griffen Sturzkampfflugzeuge Truppenlager auf der Fischer-Halbinsel an.

Die Sowjetluftwaffe verlor gestern in Luftkämpfen 157 Flugzeuge. 9 weitere wurden durch Flakartillerie abgeschossen oder am Boden zerstört. 8 eigene Flugzeuge werden vermisst.

Im Westen bekämpften Fernkampfbatterien des Heeres militärische Ziele im Raum von Dover.

Bei Tagesstörflügen warfen einige britische Flugzeuge über dem nordwestdeutschen Küstengebiet Sprengbomben ab.

Leichte deutsche Kampfflugzeuge erzielten im Laufe des gestrigen Tages bei Tiefangriffen umfangreiche Zerstörungen in kriegswichtigen Anlagen an der englischen Südostküste.

In der vergangenen Nacht belegte deutsche Flugzeuge eine Stadt der britischen Rüstungsindustrie in den Midlands sowie kriegswichtige Ziele in Ost-England mit Spreng- und Brandbomben. Es entstanden zahlreiche Brände und Explosionen.

Keila vabastamispidustused

Majandusdirektor dr. A. Vendt kõneles suurel vabaõhu-aktusel

Keila linnas toimusid pühapäeval vabastamispidustused, millest osa võtma oli sõitnud Eesti Omavalitsuse esindajana majandus- ja rahandusdirektor dr. A. Vendt. Vabastamispidustused algasid hommikul kell 8 äratusmängu ja kirikukellade helistamisega.

***Hommikul toimus* Keila kirikus pidulik tänujumalateenistus. Järgnes Omakaitse ja *Tuletõrje paraad, mida oli jälgima tulnud* suur hulk Keila ja ümbruskonna valdade rahvast. Paraadi lõppedes, siirdus Omakaitse, Tuletõrje ja paraadi jälginud rahvas rongkäigus pärga asetama Keila vabastamisel langenud saksa sõdurite haudadele ja Vabadussõja Keila mälestusmärgile.**

Kell 13.00 toimus Keila Vabaduspargis suur vabaõhu-aktus, mille avas linnavanem O. Pärnsalu, kes andis seejärel sõna majandus- ja rahandusdirektor dr. Vendtile, kes pidas päevakohase kõne. Kõnega esines veel *Harju maleva esindaja. Õhtupoolikul* toimusid samas ühendatud laulukooride kontsert ja mitmesugused rahvalikud ettekanded ja rahvamängud.

Külaskäik riigitööteenistuslaste laagrisse

Saksa noormehed lõikavad küttepuid Tallinnale. Tervist, töörõõmu ja kamraadlikkust leiame tööteenistuse-laagrist

Tööteenistuslased Rimmu metsatöödel. *Ülal vasakult paremale: Vineerist valvetelgi ees on laagri vahtkond võtnud tervitusseisaku. — Rivis sõidavad tööteenistuslased juba varahommikul tööpaigale. Haluriit aga kerkib! All: Mootorsaag on töö juures suureks hõlbustuseks, mõni sekund ja jämeda haavapaku otsast on tükk lõigatud. — Kirjad kodumaalt!*

Eestis viibivate Saksa Riigitööteenistuse juhtide kutsel külastasid eesti suuremate *ajalehtede esindajad riigitööteenistuslaste* laagrit Viljandimaal Rimmu vallas, et tutvuda noorte laagrieluga ja saavutustega metsatööl.

Eestisse saabusid saksa tööteenistuslased kuue nädala eest ja vaheldavates üksustes viibivad nad ühe nädala Männiku laagris, teise Rimmu vallas Ölsu metskonnas metsatöödel ja kolmanda Viljandis õppustel. Meil oli võimalus külastada metsatööl viibivaid *tööteenistuslasi* nende laagris Araku algkoolimajas.

Vana ja meie kodumaale mitte iseloomulikku koolimaja väravas tervitab saabujaid pruunis mundris noormees töörelva — halja labidaga õlal. On õhtu, metsaservalt tõuseb udu ja noored on lõpetanud sportimise. Tehakse ettevalmistusi ööpuhkuseks. See on väikne õhtune pilt tööteenistuse-laagrist.

Kuid seda elavamalt algab hommik. Peale hommikvõimlemist ja einet ruttavad valgetes linastes tööriietes noored jalgrataste juurde, seljas püssid, mis täiendavad tööteenistuslase varustust väljaspool kodumaa piire. Rivikorras toimub sõit mõne kilomeetri kaugusele tööpaigale.

Kui meie läbi kastese rohu jõuame metsa, on noortel töö täies hoos. Raginal langeb tugevatüvelisi kaski ja haabu, mis tükeldatult ja lõhutult asetatakse riitadesse. Padrikulisest metsast on jäänud hõre salu, mille all valendavad puuriidad nii kaugele kui silm ulatab. Raske on hinnata ligikaudseltki seda laial maa-alal ülestöötatud küttepuude hulka.

Laagri juht, Oberfeldmeister S c h m o h r annab ülevaate sooritatud tööst:

„Kuue nädala jooksul on tööteenistuse mehed siin üles töötanud 2800 ruumimeetrit küttepuid, mis kindralkomissar Lietzmanni korraldusel lähevad Tallinna linna varustamiseks. Vihmastele ilmadele vaatamata töötati päevas 8 tundi ja mehe peale tuli päeva jooksul ülestöötatud puid 1,3 ruumimeetrit."

Arvestades suvise metsatöö raskusi on tulemused küllalt nimetamisväärsed. Ja tuleb pingutada veelgi, sest raienormiks on 3800 ruumimeetrit.

Töökoha juht esineb raportiga, millest selgub, et täna on töös 113 meest. Kõikjal metsa all välgub paljaste pruuniks päevitunud ülakehadega noormehi, kes agaralt on oma töö juures. Haluriidad aga kerkivad.

Kaugemal kuuldub mootorite undamist. Seal abistavad pioneerkompanii sõdurid tööteenistuslasi kahe mootorsaega puude tükeldamisel. Sae hammaskett lõikab vingudes läbi jämeda tüve ja parajaks mõõdetud pakud langevad, oodates lõhkuja kirvest. Kaks tugevat pioneeri tunnevad Eestit hästi. Nad on meie kodumaa vabastamisel tulnud koos võitlevate vägedega, ehitades sildu sinna, kus bolshevikud oma lõhkumiskires need olid hävitanud. Narva sild on suurim, mille juures nad Eestis töötasid.

Noored tööteenistuslased on väärilisteks töökaaslasteks frondimeestele, kuigi jäävad neist vanuselt tublisti maha. Tööteenistuse mehed on enamasti 17—18-aastased, nagu selgub nende küsitlemisel. Siin on noormehi kõigilt kutsealadelt: kaupmees, õpilane, aednik, põllutööline ja tööline töötavad õlg õla kõrval. Raske töö ei ole ühelegi põhjustanud terviserikkeid, otse vastupidi — kõik võtavad metsatöödel kaalus juurde.

Meie ees seisab masinavabriku omaniku poeg Pommerist, blond ja sinisilmne poiss, kelle üks vend ülemleitnandina idarindel langenud ja teine vend sõdurina võitleb praegu idarinde lõunaosas. Noormees teab väga hästi, millised ülesanded on temal ja ta vendadel kodumaa vastu, ja ta teeb oma tööd mehise mehena.

Peale tubli töötamise on tööteenistuslased Rimmus sõlminud ka häid sõprussidemeid kohaliku rahvaga. Talumehed hindavad seda tööd, mida saksa noormehed on teinud, ning tööteenistuslased omalt poolt on vaimustatud eesti põllumehest, kes visadusega töötab oma sõjast vabanenud maal. Kõige enam imetlevad nad meie põllumehe keelteoskust, kuna kokkupuutumistel saadakse ladusasti toime saksa keelega. Elavaks näiteks sel alal on 66-aastane metsatööline R e i s s a r, kes ise ajalehtede ja raamatute varal on õppinud saksa keele ja nüüd abistab asjatundliku nõuandjana noori metsatöölisi. Reissari oma 19-aastane poeg viibib praegu Saksamaal tööteenistuses, kust saadetud kirjades ta küllalt ei jõudvat kiita elu- ja töötingimusi Saksamaal.

Tööd tuleb jälgima ka Kõrgnõmme metsavaht S u l a o j a, kes poiste tööle annab täie tunnustuse: „Töötavad päris mehe eest, kuigi pole metsatöölisteks õppinud!"

„Talvel töötasid siin venelased-sõjavangid, kellelt piitsa varal poleks saanud ka poolt sellest töönormist, mida teevad nüüd tööteenistuslased. Kui nii kahte rahvast töö juures võrdled, siis saavad selgeks ka idarinde võitude põhjused."

Riigitööteenistuse Tallinna keskuse juht Oberfeldmeister L i e b i s c h annab seletusi tööteenistuslase tööpäeva kohta:

„Praegu töötatakse vahetpidamatult, kuid ühekülgsel tööl tehakse vaheaeg iga tunni järel. Vaheaega kasutatakse siis virgutavateks kehalisteks harjutusteks, rõõmsaks lauluks või meelelahutuseks. See pole tööteenistus, kui tööd tehakse norutades."

Töökoha juhi vile lõikab jutule vahele. On teise eine aeg. Noored asetavad tööriistad korralikult kõrvale ja kogunevad laulides einet võtma. Post, mis tavaliselt saabub lõunaks töökohale, on täna saabunud varem ja jagatakse kohe välja. Milline rõõmus elamus — lugeda kirja kodumaalt siin kaugel võõras metsas!

Lõunasöök tuuakse meestele toimkondlaste poolt metsa järele, nii et pole vaja end väsitada sõiduga laagrisse. Laagri suures välikatlas on see keedetud ja maitseb metsas ülitoredasti.

Läbi maastikatest punetava kännustiku viib tee töökohalt tagasi laagrisse. Nendel kilomeetritel käib elav vestlus tööteenistuse üle.

Tööteenistus ei kujune raskeks ühelegi noorele, kuna töötada tuleb jõukohaselt. Siin ei kihutata ületamatute normide järgi, vaid õpitakse tööd nii, et tast tunda töörõõmu. Pearõhk aga on sihitud töö õigele hindamisele ja õigete ning tervislike töövõtete õppimisele. Sõbraliku ühtekuuluvuse vaimus kasvatatakse noori rahvustervikluse tundele, mis on vajalik rahvaste elujõuliseks püsimiseks ajaloo käigus.

Parim tunnustus tööteenistusele on aga see, et ta vabatahtliku teenistusena võitis laia poolehoiu ja Juht Adolf Hitleri otsusega muudeti Saksamaa rahvuslikuks auteenistuseks ning tänapäeval on kasutusel 12 Euroopa riigis.

Võimlemisõpetajate kursused Viljandis

Laupäeval lõppes Viljandis kuuajaline täienduskursus *gümnaasiumide* ja *kutsekoolide* võimlemisõpetajatele ning kutseta õpetajatele. Kursuse korraldajaks oli Haridusdirektooriumi ülesandel Rahvakasvatuse Talitus ja kursusi juhatas ülikooli õppejõud kehakasvatuse alal H. N i i l e r. Üle kogu Eesti kokku kogunenud kursantide arv ulatus 64-le ja ühise sõbraliku perena töötati läbi paremate asjatundjate juhtimisel kõik meil viljeldavad võimlemis- ja spordiharud.

Kursuse edukaks teostumiseks aitas kaasa koha valik, sest Viljandi on ideaalsemate sportimisvõimalustega linnu *Eestis. Samuti suutis* Viljandi „Sakala" üle maa kogunenud valikmeeskondadele sõprusvõistluseks tasavägiselt vastu seada *oma käsipallimängijad*.

Kursuse lõpul korraldati kõigile *osavõtjaile* kirjalikud katsed ning laupäeva õhtul sõitis kuu kestel *viljandlaste tähelepanu* köitnud rõõmus spordipere autobustel ja rongidel üle maa laiali.

Pildil kursuste *naisosavõtjad* peale käsipallitreeningut.

Linlane maatööl

„KAS PÄIKE TEEB ROHKEM LIIGA KUI TÖÖ?"

Tihe uduloor katab veel *silmapiiri* ja rukkipead pärlendavad kastetikadest, kui kohtame Kuremaa vallas ühel talupõllul *spordipükstes* meest, *kes täie tuhinaga* niidab lahti rukkipõllu ääri, et hiljem niidumasinaga saaks hakata rukist niitma.

„Jõudu tööle! Miks nii vara põllul, rukis alles märg?" küsitlesin meest.

„Pole vara ühtegi. Niipea, kui kaste on läinud, on ka rukis kuiv ja siis on masin ning köitjad platsis. Ega siis ole enam aega veeri lahti niitma hakata!" saan vastuseks.

„Olete nagu linnamehe moodi, ega ma eksi?" viin vestlust edasi.

„Seda küll. Olen oma sugulastele põllutöödel abiks. Tulin spordipükstes põllule, et saab niites pisut õhu- ja päikesevanne võtta, sest *hiljem* köitmise juures peavad juba pikad püksid jalas ja pikemate varrukatega pluus seljas olema, sest muidu teevad rukkikõrred liiga," jätkab linlane oma vestlust. Edasi kuuleme, et linlane on juba rukkiköitmisega tutvust teinud. Esialgu olevat käed küll valusaks võtnud ja seljalegi küürutamine liiga teinud, eriti olnud sõrmeküüned tulivalusad, nagu olnuksid need tshekistide meelevalla all, *kuid järgmisel* päeval valitsenud kehas veel ainult magus *roidumus*.

„See maatöö polegi siis nii hull?"

„Hullu pole siin midagi — ainult las käia. Hein on juba tehtud *ja nüüd veel* rukis kokku ning siis linna tagasi," lõpetab linlane jutu, et jõuda selleks ajaks oma tööga valmis, kui masin põllule tuleb.

*

Vahepeal on päike palstma hakanud ja kõrvetab päris südasuviselt. Kõrisevad juba paljudel kollendavatel rukkiväljadel niidumasinad. Hobused rukkiniitjate ees on *kuumusest ja raskest veost muutunud märjaks.* Niidumasina järel sammuvad virgasti köitjad, et siduda vihke. Köitjate näod nõretavad higist, kuid nende silmist võib lugeda töörõõmu, tahteküllust. Karastuseks rüübatakse aeg-ajalt jooginõust külma vett.

„Kas päike teeb rohkem liiga kui töö?" *küsitlen üht naisköitjat.*

„Saab mõlemaga toime. Tänavu suvel on päikest üsna vähe saadud ja seepärast kulub see päris ära. Tuuleõhku võiks siiski olla, siis ei kõrvetaks nii väga . . ." annab virk maaneiu vastuseks.

Et peremees on seistanud hetkeks hobused, siis kasutan juhust ja küsitlen teda loodetava *rukkisaagi ja linlastest tööliste* üle.

„Saagiga pean tänavu rahul olema. Kõrs on küllalt pikk, pea ka, teragi on üsna jäme. Ainult hõredavõitu oli teine natuke," jutustab keskealine talunik oma kokkupandava rukki kohta.

„Kas teil ka linlasi on tööl?"

„Mul endal pole, kuid eile olin naabril rukkeid niitmas, kus üks linnaproua köitis isegi nobedamini kui mõni maainimene. Ei saa salata, et tänavu on põllumeestel linlastest palju abi olnud. Neid kulub aga veelgi ära," lõpeb meie lühivestlus hobuste uuesti liikuma hakates niidumasina rõõmsa kõrina saatel.

Ja nende ilusate, päikesepaisteliste ning tööpingeliste augustipäevade õhtuiks kerkivad tubli ja pingutava töö tulemusena aina uued hakkide-read põllule.

Põllumees töötab praegu „kahel rindel"

Maa elab kibeda rukkilõikuse tähe all

Kui inimesel on kõik käed tööd täis ja ta peab pingutama ning kiiresti ruttama, et käesoleva tööga õigeaegselt toime tulla, siis meil tavaliselt lausutakse rahvapäraselt sellise tööseisundi kohta: „Kibe kui maal rukkilõikuse ajal!" Juba see ütlus iseendast *reedab tõika*, et maarahval on eriti kibe ja kiire tööaeg rukkilõikuse ajal.

Võiksime küsida, *miks just kibe* on rukkilõikuse ajal? Vastus sellele on lihtne ja selge: valminud rukis tuleb kiiresti kokku panna, et kallis tera *koristamisel ei variseks*.

Ja nüüd siis ongi maal taas kibe rukkilõikuse aeg. Tänavu on see seda kibedam, et vihmaste ilmade tõttu lükkus rukkilõikuse ajale ka *osaliselt* heinategu, *mistõttu* põllumehel tuleb tegutseda sedapuhku „kahel rindel". Heinateo-„rinne" on aga nihkunud nüüd tagaplaanile ja praegu on põllupidajate tähelepanu keskendatud rukkilõikusele, mis on kõikjal täie pingega käimas, isegi juba lõpukorrale jõudmas.

Ilusatel ja lokkavatel rukkiväljadel kõrisevad praegu niidumasinad, ruttavad higist*nõretavad köitjad ja vihk vihu* järel langeb valminud viljakõrs vikatitera ees. Seal, kus puuduvad masinad, sahisevad virgalt vikatid. Niitjate ja köitjate tarmuka ning *hoolsa* ühistöö tulemusena kerkivad seni heljuvate rukkiväljade asemele järjest uued hakkide-read.

Et praegu valitsevad otse haruldaselt ilusad, kuivad ja päikesepaistelised ilmad, siis on need kõigiti soodustanud rukki koristamist *ning rukkilõikus on seni taludes* edukalt ja kiiresti läinud. Seniste ilusate ilmade püsides on loota, et rukkilõikus suudetakse võimali*kult lühema ajaga läbi viia, mis aitab säästa* kallist aega veel nii pooleliolevaks heinateoks kui ka teisteks kiireloomulisteks talutöödeks, enne kui tõuvilja koristamise tööd *peale tule*vad, mis õieti ka on juba algamas kõrgematel põldudel ja varasemate külvide juures. Ka on ilusad ja kuivad ilmad suureks soodustuseks alanud rukkilõikusele, millega tänavu tuleb rutata, et saada seemet uueks rukkikülviks, mis algab juba augustikuu viimastel päevadel.

Et tänavusuvised paigutised tugevad vihmahood ja tuuled on lamandanud rukkipõllud risti-rästi maha, siis raskendab see mõnevõrra lõikustööd.

„Siiski pole põhjust nurisemiseks," lausuvad põllumehed ise, „vaid lõikusega võib rahul olla. Tänu Kõigevägevamale, oleme käes*oleval raskel sõjaajal vähemalt* leivaviljaga külladaselt kindlustatud, mis on esmajoonelise tähtsusega rasketest aegadest ülesaamiseks."

Tundmatu suurlinn Ida-Euroopas

Matkamärkmeid Vilnost ja Vilnomaalt

„Postimehe" eritoimetajalt Riias

Sügissuvine viljade valmimishõng hõljub üle rukkiväljade, kus rukkilõikajad küürutavad vihku köites ja kus üle põldude tõusevad kõrgele juba kallakile vajunud vanad hästinikerdatud luitunud katoliiklikud puuristid. Soodus suvi on siingi risttuulte maal vilja varakult küpsetanud. Vaatad esimest lõikust selles uuestiorganiseeritud *Leedu osas*, ja korraga mõtled, kuidas küll siin suudeti tänavu kõik põllud vilja alla külvata? Ometi võis silm siit rahupäevilgi valendavate tatraväljadega vaheldumisi tühje maalappe leida . . .

Ent nüüd on viimase paarikümne aasta kestel siin püsinud Poola võim raugenud ja leedulased on jälle oma põlistel põldudel peremehed. Saksa tsiviilvõimude suur organiseerimisoskus on siinse elu jälle oma ajaloolisse roopasse juhtinud.

Tasaste viljaväljade ääres algavad metsad, mis ei tahagi lõppeda. Siin leidub veel paiku, kus inimene võib nautida üksindust sügissuviselt lokkavate metsade varjus, kuhu kohati on *kadunud peitu* ka maantee. Kui *Leedu-Poola piir* veel Vilnomaa Leedu küljest ära lõikas, on leedulased ka Vilnosse suunduva tee metsaks külvanud, kus nüüd juba käsivarre-jämedused puud kasvavad. Poolakad, tahtes omalt poolt kõrget kultuuri näidata, on sama maantee piirijoonelt alates asfaldiga katnud. See kate ei ulatu küll kaugemale, kui silm ulatub vaatama.

Praegu, millal piirijoon kadunud, võib siin vaadelda seda teed kui omapärast haruldust, mis järsku saab asfaltkatte, *siis muutub* sammupealt metsaks ja mõne kilomeetri ulatuses jälle roopaliseks, pooleldi mahajäänud maanteeks. *Tänapäeval on siin, kus* varem üks rahvas vaenulikult teisele otsa põrnitses, sõjde maantee kaudu — mõistagi — korda seatud. Raskem on muidugi jõeteega, sest vaenulikud naabrid kaevasid Vilnost Kaunasesse *suunduva jõe peagu kinni ning mingisugune* laevaliiklemine ei saanud kõne allagi tulla.

Nii on jäänudki Vilno viimaste aastakümnete kestel leedulastele tundmatuks, sest siia pääseda oli neil peaaegu võimatu. Linn, kust omal ajal Leedu kuningas Vydautas valitses isegi Smolenski ja Kiievi üle, oli kujunenud tähtsusetuks Poola provintsiks ja mitte ilma *põhjuseta*. Poolal oli küllalt võimas armee, et siitkaudu vallutada Baltimaid, sest Poola püüded merest mereni pole tänapäeval enam *mingi saladus, millistest suuremad sündmused aga ette jõudsid*, mistõttu nüüd asi ka koguni teise pöörde võttis.

Meie Poola-sõbralikud, kes Vilnost mööda sõitsid, kergitasid talle oma *Euroopa-matkadel läbi vagunlakna kübarat nagu* vanale tuttavale, kuid tundmatuks on Vilno jäänud meile alati nagu ka poolakate „sõbralikud" püüdedki, millistest me nüüd ainult tagantjärele kuuleme. Nüüd kuulub aga Vilno Ostlandi ruumi *ning Saksa ja Leedu* tsiviilvõimude juhtimisel on alustanud elu siin arengut nagu teistelgi Ostlandi aladel. Juudid, kes ligemale kuus aastasada just leedulaste hea*tahtlikkuse tõttu siin vabamalt võisid* elada kui mujal, on nüüd oma eesõigused kaotanud ja getosse koondunud, et seal seelle järele mõtelda, mida nad tegid ainsa enamiluse aasta kestel leedulastele halba kuuesaja-aastase heateo vastukaaluks. Leedulased on jälle oma vana linna peremeesteks saanud, kelledele poolakad peavad ruumi lubama. Üsna suured laiad alad on sakslaste poolt Vilno ümbruskonnast *endisi maid Leedule tagasi antud*, millega ka uue elu alus on loodud.

Kes seisab Vilnoga pale palge vastu, sellele avaneb vaade ajaloo lehekülgedele, sest Vilno on tõeline ajaraamat oma vaatleja ees. Tamerlanist Napoleonini ja varem ning hiljem on kõik ida ja lääne vahel toimunud sõjakäigud ristunud just selles linnas. Nagu kirikute mitmekesidus ja rohkus, mis annab Vilnole oma näo, nii ka võitlejate rahvaste sõjakäigud lisandavad siia oma kunagisi mälestuspaiku. Iga *vilnolane* on valmis näitama, kus elas Napoleon, Vene tsaar, Poola isevalitseja või mõni kuulus väejuht. Iga maja on omaette ajaloo lehekülg, iga tänavanurk omaette peatükk. Üksik tatari moshee ja üksik reformatsiooni kirik on nagu ära eksinud katoliiklike ja ortodoksia kirikute rohkusse, milliste arv ulatub sajani. Kuid igal on neist suur minevik ja ajalugu.

Mitmed leedu silmapaistvamad kirjanikud — nagu parim romaanikirjanik Vincas *Putinas-Mikolaitis* ja luuletaja ning dramaatik Balys Sruoga ja mitmed teised — töötavad õppejõududena Vilno ülikooli juures. Samas asub ka leedu novellimeister Vincas Kreve, *kes on Leedus oma töödega juba klassikuks kujunenud*. Et enamik tähtsamaid professoreid on Vilnosse koondunud, näib Leedu vaimne raskuspunkt ka siia keskenduvat, olgugi et tänapäeval veel Kaunas pealinna õigusi enda kätes hoiab.

Osa vaatest Vilno katedraalile. Tagaplaanil ajalooline Gediminase loss

Ka kunstielu on Vilnos edukalt arenemas. Kaunasest kõrgema kunstikooli siia ületoo*mine on ainult tervitatav*, sest Vilnos on kunstiõpilasel tõesti, mida näha ja mida vaadata. Vilno on ükskagi väikene idamaine Pariis Vilejka kõrgekünkalistel kallastel oma paljude losside, varemete, katedraalide, vanade hoovide, kabelite ja kõige sääraseega, mis noorele kunstiõpilasele pakub tuhandeid võimalusi vaatlemiseks ja tutvumiseks mitmesuguste kultuurpiirkondadega. Katoliku kirikute seesmine rikkus, vanad maalitud klaasaknad ja tuhanded tehniliselt hästiviimistletud skulptuurid aina rikastavad noorte vaatlejate kujutlus-maailma.

Nagu esimene õpilastööde kevadnäitus siin olevat tõendanud, polevatki noorte kunstiloomingu tase halb. Õpilased, kes kõik enamikult põlvnevad taludest, on suvevaheajaks *asunud põllumajanduslikele* töödele, kus pea*miselt tuleb abiks olla* viljakoristamisel. Töö algab kunstikoolis septembri algusega.

Siin kahe vana gooti kiriku vahel asuva omaaegse bernhardlaste kloostri ruumides, kus *kool asub*, algab *töö* vanaaegsetes kunsti varasalvedes, kus tänapäeva noorus peab valmima uueks loovjõuks uue Euroopa jaoks. Nii on Vilno muu hulgas kujunemas üheks huvitavamaks kunstikeskuseks Ostlandis, kuhu valgub kokku õpilasi kaugelt ja lähedalt, et selle ajaloolise linna kunstipärasustega tutvudes arendada uut ja elulähedast kunsti, mis oleks üheks neist reaalseist väärtusist, mida vajatakse uue Euroopa ehitamisel.

Vilno, 20. aug. 1942.

Ev—k

Linlane põllumehele appi vilja koristama

Maa ja linn eesti rahva toitlustamist ühiselt kindlustamas. Senise normide-süsteemi muutmist ei tule

MAJANDUS- JA RAHANDUSDIREKTOR DR. VENDT'I RAADIOKÕNE

Öeldakse, et eestlased ei vaimustu kergesti, isegi mitte asjadest, mis juba iseendast seda väärt oleksid. Oleme kuulnud, eriti aga lugenud, et eestlased on teatud silmapilkudel ja olukordades isegi ükskõiksed ja tuimad. Karmi põhjamaise looduse inimesena on eestlasel iseloomujooni, mis erinevad tunduvalt päikeseküllases looduses elava ja töötava inimese iseloomujoontest. On tõsi, et eestlane on konservatiivne.

Uuest ideest vaimustub ta alles siis, kui temal on sellest oma kindel veene kujunenud.

Ta häbeneb avaldada oma tänutunnet ülevoolavates sõnades ja püüab seda väljendada sõnade asemel tegudes. Ta jagab kas või oma viimse leivapalukese sellega, kes teda avitanud või kes on temale tõendanud oma sõprust. Kuid hädades ja hädaohu silmapilkudel ta ei ärritu kergelt ega hakka kohe hädaldama, vaid ta kaalub ka säärasel korral põhjalikult, millist sammu astuda. Siis aga on see samm tavaliselt ka õige ja mehine.

Need põhilised omadused on eesti rahvast läbi aidanud kõigist raskustest ja hädaohtudest tema ajaloo kestel. Ka möödunud sügisel, kui roim ja häving oli käinud üle rahva ja maa, kui lein ja mure muljusid peaaegu iga perekonda, siis ometi oli vähe kuulda hädaldamist ja nuttu. Hoopis vastupidi, eesti rahvas toimus teatav uuestisünd. Algas uus ajalooline ajajärk, mille esimeseks eluavalduseks oli ükstelse sotsiaalne mõistmine ning, nii sellest kui ka rahvuslikust armastusest oma maa vastu tingitud, uus tahe ja uus tung uueks eluks ja uueks loominguks. Kui sügisel kaheldi, kas suudame üle elada vara alanud raske talve, siis ühisel jõul suudeti see ometi üle elada, suudeti ära hoida, et karm talv, puudus ja ohtlikud taudid ei saanud nõuda meilt uusi valusaid ohvreid.

Kui möödunud sügisel jäi põldudest 80% külvamata, siis kevadel valitses arvamine, et suur osa meie põldudest peab jääma nii tööjõu kui ka hobujõu puudumisel sööti. Oleme ju kaotanud viimaste aastate jooksul 100.000 inimese ümber, kellest kindlasti pooled olid pärit maalt ning kelle hulgast suurem osa olid tööjõulised mehed. Nagu arvud näitavad, oleme kaotanud oma elujõulisematest aastakäikudest, see on 20—34 a. vanuseist inimestest 46%.

Arvesse tuleb võtta ka seda, et juba enne neid kaotusi me tõime isegi aastate kestel sisse tuhandeid poola ja leedu töölisi. Samuti on masendav hobutööjõu kaotus. Üle 30.000 hobuse pidime kaotama viimase aasta jooksul. Iga valla kohta tuleb mitu talu, kus pole ühtki hobust. Peaaegu igas vallas on kümmekond talu, kus pole ühtki hoonet ega ühtki põllutööriista. Kümnetel tuhandetel taludel puudus viljaseeme, väetisest ja kõigest muust rääkimata.

Niisugustes oludes ja niisuguste eeldustega pidi eesti põllupidaja asuma kevadel külvitöödele. Kuid külvid tehti ja need kurjad ennustused, et meil, kui just mitte pooled, siis vähemalt kolmandik põldudest jääb sööti, osutusid — Jumal tänatud — ekslikeks. Eesti mees ja eesti naine maal näitasid järjekordselt, et nad oskavad välja panna viimse, olgu see tänuohvri või olgu see töö näol.

Tõsi, külvipind on teatud määral tagasi läinud ja mõnedki põllud hariti kergemini ning pealiskaudsemalt kui tavaliselt. Ka see on tõsi, et talv on rikkunud paljud orased, rukkisaak on mõnes palgas kaugelt alla keskmise. Kuid selle eest on ka kohti, kus saak on isegi hea. Suviviljad on meil enamasti kõikjal vähemalt rahuldavad või head. Ka kartul töötas veel mõne nädala eest rikkalikku saaki.

Peab tunnistama, saatus on olnud meile armuline, ta on lasknud kasvada ja küpseda meie leival ja viljal.

Põllud kannavad seda lootusrikast saaki, mida vajame oma rahva toitlustamiseks,

meie majanduselu taaselustamiseks, aga ka sõjamajandusele selleks, et need, kes väeliinil võitlevad, võiksid rahulikult lõpetada oma suure ülesande ja kinkida Euroopa kultuurrahvastele nii väga igatsetud rahu.

Iga põllupidaja ja iga linlane võis kesksuvel lootusrikkamalt vaadata tulevikku ja kergemalt hingata usus, et need raskused, mis meil viimastel aastatel kanda olid, hakkavad leevenduma.

Siis hakkasid aga meie taevalaotusele tulema uued murepilved ja need olid pidevalt üle maa ulatuvad vihmapilved, mis võivad tuua põllumehele nii õnnetust kui õnnistust. Need pilved aga on nüüd kahjuks pidevalt süvendanud meisse muremõtteid ja sunnivad meid ikka ja enam mõtlema maale.

Kuid veel enne, kui ilmastiku-hädaoht meile läheneb, veel enne, kui meil võis olla aimugi, et see vihm, mis kevadel rõõmuga täitis iga põllumehe südant, võib muutuda murepõhjuseks ja põllumehe töötulemuste hävitajaks, tuli mõtelda sellele, kuidas eesti põllumees, kes suurte jõupingutustega sai hakkama kevadiste külvidega, suudab tulla toime rohkem töökäsi ja rohkem tööjõude nõudva viljakoristamisega.

Linlaste maalejuhtimise aktsiooniga suutsime seda kisendavat tööjõupuudust maal pehmendada. Kaugelt üle 20-ne tuhande inimese on siirdunud maale. Ilmastikult normaalsel aastal oleks ehk suudetud nende abitööjõududega viljakoristamise töödega toime tulla. Nüüd aga on sadanud nädalate viisi. Jõeorud ja luhad on üle ujutatud, paepealsed maad ähvardusid muutuda soisteks pindadeks, osa heinast on tegemata.

Samal ajal tulevad maalt uued häirivad teated: rukis on küps, kuid et see on kasvanud vihmaga, nõuab see nüüd kiiret koristamist, et mitte pudeneda võimalikku tuulise ja kuiva ilma puhul. Pudenemisoht on niisuguse vihmaga kasvanud vilja juures erakordselt suur ja suuremaid saagikaotusi on võimalik vältida ainult erakordselt kiire koristamise teel.

Ka tulevad teated, et paljudes kohtades on ka juba oder küpsenud ja ootab koos talivilјaga koristamist. Häirivad on teated, mis kõnelevad kartulitest. Paljudes kohtades nõuab kartul peatset koristamist, et mitte hukkuda. Tööd, mis rahuaegadel ja normaalsetes oludes sooritati paari kuu jooksul, kuhjusid nüüd kokku mõne nädala peale, ja seda meie niikunii suure tööjõupuuduse juures. Igal eestlasel peab olema selge, et

meid varitseb järjekordne suur hädaoht, mis meile võib saada saatuslikuks,

kui me pole ise küllaldaselt valvsad. Enam ei ole aega kaksipidi mõtlemiseks ega viivitamiseks, vaid uuele ohule tuleb kiirelt ja teadlikult vastu astuda ning meie kõigi ühisel jõul. Ähvardava ohu kõrvaldame vaid kõigi meie inimjõudude rakendamisega viljade koristamiseks. Tuleb mobiliseerida kõik inimreservid, korraldada suured enesealtamise talgud. Kõik muu töö, mis pole sõjatähtis, ja muud ülesanded peavad jääma seisma seniks, kuni vili ja põllusaadused on koristatud ning toimetatud varju alla.

Meie saaki võib päästa ainult koristamise kiirus ning massiliste tööjõudude rakendamine viljakoristamistöödele. Kõik käitised, kõik ettevõtted ja asutised, mis ei täida eriti sõjatähtsaid ülesandeid, tuleb viibimata sulgeda. Kinod, kohvikud, restoranid, ärid ja muud kontorid peavad suures ulatuses oma tegevuse eelolevateks nädalateks lõpetama.

Iga käitise juhataja, iga asutise juht peab mõne tunni jooksul jõudma otsusele, kui palju inimesi ja kui palju töörühmi tema suudab meie rahva praegusel saatuslikul tunnil paisata võitlusesse meid varitseva hädaohu vastu. Metsatöödelt kui ka kõigilt muudelt töödelt, mis pole seevõrra pakilised ja milleks on veel aega, tuleb inimesed viibimata tagasi kutsuda ja rakendada viljakoristamisele.

Rõõmustavalt on arusaamine selle aktsiooni tähtsusest rahva seas nii suur, et peale üleskutse avaldamist Eesti Omavalitsuse juhi dr. Mäe ja minu poolt tuleb Majandus- ja Rahandusdirektooriumi pidevalt järelepärimisi ning registreerimisi neist talgutest osavõtmiseks. See on suur arusaamine silmapilgu tähtsusest ja see on ka eesti inimese praktiline meel, kes teab, et minnes maale ja aidates päästa saaki, iga lõikusabist osavõtja kindlustab ühtlasi endale lisatoidumoona talveks. Siin on võimalus igal kodanikul varuda endale leiba, kartulit ja rasva.

Tingimused, mille alusel tööjõude maale lähetatakse, on tehtud niivõrd soodsaiks, et keegi ei saa ütelda, et temal puudub võimalus rahvuslikust lõikusabist osa võtta. Asutiste ja ettevõtete teenistujad saavad lõikusabi-tööde kestel senist töötasu edasi ja neile maksetakse koguni päevaraha vastavate juhendite järgi. Sõidukulud raudteel, omnibusel või laeval tasutakse erifondist Majandus- ja Rahandusdirektooriumi poolt.

Ka põllumehel on vastava tööjõu võtmine tehtud äärmiselt kergeks. Suurem osa talupidajaid saavad selle tööjõu täiesti maksuta, sest asutiste ja ettevõtete inimestele, kes tulevad lõikusabi-töödele, põllupidajail töötasu maksta ei tule, sest nendele makstakse tasu edasi nende senisest töökohast. Ka ei tule põllupidajal kanda nende sõidukulusid.

Täiesti maksuta tööjõude saavad esmajoones talud, kelle mehed või pojad võitlevad vabatahtlikult väeliinil või kes selles võitluses on langenud või saanud haavata. Selle järel need talud, kes sõjas kõige enam saanud kannatada või kelle perekonnaliikmed on enamlaste poolt mõrvatud või küüditatud. Edasi talud, kes oma kohustusi põhiraamatu järgi on kõigil aladel eeskujulikult täitnud.

Keelatud on maksuta tööjõudu anda neile, kes pole saanud põhiraamatut ja oma kohustusi peavad täitma punase kaardi järgi. Kui maksuta lõikusabi-töötajaid kõikidele nendele taluliikidele ei peaks jätkuma, siis antakse nimetatud taludesse maksulisi lõikusabitöölisi, kusjuures oma kohustusi eeskujulikult täitnud talundid on eesõigustatud saama meestööjõudu.

Maksulised lõikusabilised on need, kes ei ole mitte asutiste ja ettevõtete teenistujad ja sellepärast kaotaksid nemad oma tavalise töötasu ja teenistuse. Nendele lõikusabilistele maksavad talupidajad 10-ne päeva tasu naturaas toiduainetega ja 11 päeva eest rahas ametlike töötasunormide järgi.

Olen veendunud, et iga põllupidaja haarab kinni sellest soodsast ja abistavast pakkumisest ja hoolitseb selle eest, et ükski peotäis vilja ei hävineks ega kaoks. Neile talupidajaile, kes saavad maksuta tööjõudu, tasutakse isegi nende põllumajandussaaduste eest, mida nad annavad lõikusabilisele 10-ne päeva töötasu ulatuses.

Selle suuraktsiooniga päästab eesti rahvas selle osa oma põllusaagist, mida võib-olla varitseb oht.

Teiseks tagab see inimestele kergema äraelamise eeloleval talvel; ka surub see maha spekulatsiooni. Kõige selle juures meil ei tule ohverdada või kaotada varasid, vaid vastupidi, me loome endile lahedama eluvõimaluse sel teel, et päästame ja võidame tagasi looduse käest väärtused, mis võib-olla kipuksid hukkuma ja mille päästmiseks puuduvad töökäed.

Põllumees, kes laseb hukkuda kas osagi oma põllusaagist, ilma et ta kasutaks lõikusabilisi, samuti linlane, kes läheb sellest aktsioonist külma rahuga mööda ja jätab oma kohustuse täitmata, aga loobub ka temale antud õigusest saada maalt oma toidukorvile lisandit, on otseses mõttes isik, keda meie nimetame eesti rahva vaenlaseks. Meid hakkavad aga ka huvitama siis nende inimeste tuluallikad, kust need inimesed enesele lisatoitu hangivad. Ei ole ju mõeldav, et ükski inimene jätaks selle pakkumise nüüd kasutamata, kui tal selleks pole mitte erilised põhjused.

Kõigi nende abinõudega, millega meie oma rahva seisukorda tahame parandada, tahame meie aga ka välja juurida kõik pahed, mis hädaajal rahva seas löövad lokkama. Nii nagu meie teatud abinõudega juurisime välja salaviinapõletamise ning kavatseme lõplikult hävitada selle pahe, niisama juurime välja spekulatsiooni ja loomisprotsessist eemal seisva spekulandi tüübi.

Sõda nõuab, et kogu Euroopas peavad olema toitja tarbimisained normeeritud. See normeerimine on raske, aga tarvilik ja õiglane. Meie oleme püüdnud oma erilise töö ja hoolega seda olukorda kergendada nii, et sellest kergendusest saavad soodustusi just laiemad massid ja need, kes nendes oludes tahavad teha tööd.

Ei ole mõeldav, et üksikud jõukamad inimesed sahkerdaja vahetalitusel peaksid olema toitlustamise küsimuses eelistatud seisukorras. Sellepärast on meie kohus selle vastu välja astuda ning kõrvaldada meie rahva ridadest need isikud, kes soodustavad seda ebaõiglust. Eelolevad nädalad näitavad meile kindlasti, kes on need inimesed, kes sel ajal, kui kogu rahvas ühiselt võitleb oma olemasolu eest, kasutavad oma aega selleks, et teha lubamatut äri.

Lõpuks tahaks veel ütelda kõigile põllupidajaile eesti põllumajandussüsteemi ja sellele rajaneva talundi põhiraamatu kohta käivate kuulujuttude asjus. Väidetakse, nagu kavatsetaks see süsteem Eestis muuta ja hakata vilja ja kõiki teisi saadusi ära võtma, s. o., et ära anda tuleb kõik, peale normeeritud oma tarviduse. Nende kuulujuttude levitajatele ja uskujatele tahan ütelda, et nende poolt levitatud jutud on pahatahtlikud ja valed.

Eestis jääb meie poolt väljatöötatud süsteem kehtima niikauaks, kui talupidajad täidavad oma normid ja seda süsteemi ise ei hädaohusta.

Minu palvel on hr. kindralkomissar veel kord kinnitanud, et Eestis maksmapandud süsteem jääb püsima. Normivilja äraandmine sünnib vabatahtlikult, kusjuures iga talu annab oma normi selle saagi alusel, milline tema talus saadakse vastava erihinnangu põhjal.

Vilja kokkuost sünnib teatud uue kiirsüsteemi alusel, mis praegu Majandus- ja Rahandusdirektooriumis viimistlemisel ja millist kokkuostu teostab Majandus- ja Rahandusdirektoorium oma asutiste ja ettevõtete kaudu. Kokkuostu tehing ise kavatsetakse viia läbi 3—4 nädala jooksul selleks, et kõrvaldada ka seda ainsamat kitsendust, mis vilja kokkuostu ajaks pandud kehtima: nimelt, et jahvatamine vilja kokkuostu ajal veskites on lubatud ainult jahvatamiskaartide alusel, milline kitsendus kaob kohe, kui teatud vallas kokkuost on viidud lõpule ning vald oma viljakohustuse kavakohases ulatuses täitnud. See kitsendus on nõutav sellepärast, et garanteerida, et eesti põllumajanduses maksmapandud süsteem, mis sel sügisel ju esimest korda rakendamisele kuulub, temale pandud lootused ja ülesanded täidab.

Kokkuvõtu ja kokkuveo kiiruse osas on väljatöötamisel preemiate süsteem, mis peab eelistama neid põllupidajaid, kes ka selles osas kiirust ja täpsust üles näitavad.

Tagasi tulles veelkordselt rahvusliku lõikusabi juurde, rõhutan veel kord, et selle suuraktsiooniga meie täidame oma ülesande praegusel ajaloolisel silmapilgul.

Meie kindlustame võitlevatele sõduritele ja meie tagalas elavatele inimestele nende igapäevase leiva ja hoiame ära, et ei nälg ega viletsus ja nendega kaasaskäivad taudid ei tuleks lõikust pidama meie rahva ridadesse.

Seepärast on iga linlase püha kohus meie rahva vastu minna appi põllumehele viljakoristamistöödele.

Põllumehe püha kohus on neid linlasi enda juurde kutsuda ja võtta vastu hea meelega seda abi, mida temale pakuvad need vabatahtlikud abistajad.

Tööjõudude saamiseks tuleb pöörduda kohaliku vallavalitsuse või põllumajandusliku juhi poole, kes on teadlikud abitööjõu saamise korrast. Olen isiklikult veendunud, et tuleme toime oma viljakoristamisega, nagu oleme tulnud toime võitluses iga eesti rahvast ähvardanud mure ja hädaohuga. Olen veendunud, et tänasest peale ei hävi enam ühtki peotäit vilja ega vakatäit kartuleid, samuti kui olen ka veendunud, et eesti rahvas ei pruugi enam kannatada sel talvel tühja kõhtu, nagu mõnikord möödunud talvel. Eestlastel on tõsistel silmapilkudel alati olnud vajalikku arusaamist ja ka palju jõudu ja visadust. Nende omaduste abil meie rajame endale tee uude tulevikku, kiuste kõigile oleviku raskustele.

Selleks jõudu tööle ja õnnistust meie algatusele!

Hoiatus!

KARISTUSI PÕRSASTEGA HANGELDAJAILE JA KÕRGEMA HINNA MAKSJAILE

Vaatamata korduvatele hoiatustele ei taha angeldamine põllumajandussaadustega lõppeda. Eesti Hindadeasutus juhib sel puhul veel kord tähelepanu sellele, et on keelatud põllumajandussaaduste eest võtta, pakkuda või maksta kõrgemat hinda, kui ametlikult kindlaks määratud. Isikuid, kes sellest eeskirjast kinni ei pea, vaid põllumajandussaaduste eest spekulatiivhindu nõuavad, pakuvad või maksavad, karistatakse edaspidi administratiivkorras kõrgete rahatrahvidega või antakse kohtu alla kriminaalkaristuse määramiseks, mis võib eriti rasketel juhtudel ulatuda kuni surmanuhtluseni.

Viimasel ajal on eriti hoogu võtnud põrsastega hangeldamine. Põrsaste hinnad on avaldatud Ametlikus Hindade Teatajas nr. 2, lk. 48 ja need on järgmised: mittetõupõrsad 1,10 kuni 1,40 Rmk. iga kg; tõupõrsad 1,60 kuni 1,80 Rmk. iga kg.

Neist hindadest on keelatud nõuda, pakkuda või maksta kõrgemat hinda. Keelust üleastujad võetakse vastutusele. Viimasel ajal on põrsastega hangeldamise eest karistatud järgmisi isikuid (nii ostjaid kui müüjaid):

Johann Vallik, Rakvere, Posti t. 31—1 700 ja 500 Rmk., Hilda Vallik, Rakvere, Posti tn. 31—1 200 Rmk.,Ernst Toom, Elva vald, Uderna k., Halliku t. 300 Rmk., Arnold Teska, Tartumaa, Rõngu v., Veeriku t. 50 Rmk.; Aleksei Friedrich Kossu, Avanduse vald, Võivere as. 300 Rmk.; Denis Võssokov, Kasepää vald, Raja k. 300 Rmk.; Ivan Puškin, Kasepää v., Raja k. 500 Rmk.; Feodor Kalashnikov, Kasepää v., Raja k. 200 Rmk.; Dimitri Pushkin, Kasepää v., Raja k. 200 Rmk.; Kristjan Tannebaum, Järvakandi v., Männiku saun 15 Rmk.; Jüri Lõo, Kaisma v., Voore t. 400 Rmk.; Kusta Ärma, Veski v., Rooma t. 100 Rmk.; Timoffei Topkin, Mustvee, Pihkva t. 9 300 Rmk.; Aug. Nagel, Vastseliina v., Kaiatsimäe k. 500 Rmk.; Andrei Raudik, Lasva v., Tabina k. 500 Rmk.; Ilja Toon, Misso v., Väike-Tiibeke k. 500 Rmk.; Anna Vikov, Lõuna v., Laura al. 100 Rmk.; Artur Teder, Lõuna v., Laura al. 100 Rmk.; Feodor Kasantsev, Lõuna v. Tarantjeva k. 500 Rmk. ja August Friedr. Kikkas, Sõmerpalu v., Kikka t. 200 Rmk.

H. Saar,
Eesti Hindadeasutuse direktor.

Teadaanne

„Postimehes" nr. 192, 15. aug. s. a., teadaantud möödunud nädala rasvainete (ka või) kaartide kupongid on maksvad ka käesoleval nädalal nende osas, kes pole võid veel kätte saanud.

Varustusamet.

Gisela Döhrn

Selline oli Moskva

10

Ja siis marssis mööda surnukahvatute kujude tontlik rongkäik.

Saadikud tunnistasid end spionaazhis süüdi, rahvakomissarid reetmises, tuntud arstid alatus mõrvas!

Inimesed tunnistasid häbitult ja ennast alandades liikuval lindil. Välismaalasele olid sellised enesesüüdistused võõrad. Vastikuse ja loomuvastasuse kuristik avanes.

Isegi Buhharini ägedus prokuröri vastu ei äratanud hetkekski muljet, nagu toimuks endise aadli-klubi sinises peosaalis tõsine kohtuistung. Ükski kohalolev ajakirjanik ei uskunud hetkekski prokuröri süüdistusi. Isegi mitte ameeriklased.

Igale välismaa diplomaadile oli vastik, kui Botkinski haigla ülemarst professor Levin astus rambivalgusse ja tunnistas end süüdi kirjanik Maxim Gorki tapmises.

„Gorki," ütles ta tasa, „oli mu lähim sõber. Kuis võisin olla meeletu ja ta tappa? Olin parteitu, ebapoliitiline. Kuid Jagoda — kui käsib võimas mees nagu Jagoda... Olen 68-aastane, miks ei peaks ma avalikult rääkima. Siin kaotavad nooremad elu!"

Jah, seda pidi kuulama välismaa seltskond. Jagoda, tookordne GPU võimas ülem, olevat ähvardanud hävitada arsti perekonda, kui viimane keeldub sõpra surmamast. Ülestunnistuste pikast reast koorisid kaitsjad, kes istusid kortsunud ülikondades puuri ees, kummalisi tõsiasju. Selle järgi olid arstid olnud tahtlikud tööriistad mõrvarliku Jagoda käte vahel.

„Mida oleksite te korraliku inimesena pidanud tegema?" küsis prokurör arstilt.

„Jagoda ähvardas," ütles Levin vastuse asemel, „et laseb jälitada iga minu sammu, tal olevat selleks võimalus!"

Võshinski edasiste süüdistuste järel möönis ta: „Olen alatu mõrvar."

Pärast Levinit astus mikrofoni juurde professor Pletnjev, südamehaiguste spetsialist. 1934. a. pöördunud tema poole kolleeg professor Levin ja seletanud, et valitsus soovib üksmeelselt Gorki ja Kuibõshevi kõrvaldamist. Ta olevat pöördunud Pletnjevi poole mitte tutvusest, vaid seepärast, et tundis ta Nõukogude-vastast meelsust. Jagoda olevat teda nii välja pressinud.

„Miks kartsite Jagodat?" küsis Võshinski luurates.

„Jagoda oli kõikvõimas GPU komissar," vastas Pletnjev kõheldes.

„Ja miks vaikisite, kui Jagoda GPU-st kõrvaldati?"

Pletnjev vaikis.

„Noh..."

Võshinski prillid läikisid. Ta kummardus kergelt ettepoole.

„Jagoda ütles mulle," tunnistas professor kõheldes, „et tal on minu vastu palju koormavat materjali."

„Mis materjali?"

Pletnjev kinnitas, et ta ei olevat osa võtnud mingist vandeseltsist, vaid ta Nõukogude-vaenulik hoiak olevat näidanud ebatähtsaidki asju hädaohtlikena.

„Ahaa!" hüüdis Võshinski võiduröõmsalt. „Nii siis olite Nõukogude-vaenuline. Ja te varjasite aastaid seda vaenulikkust?"

„Jah!"

„Olite niisiis kahekeelne?"

„Jah!"

„Olite niisiis valelik ja alatu roimar?"

„Jah!"

Gorki ja Kuibõshevi surma kohta märkis Pletnjev, et surmav ravi oli professor Levini kätes. Tema oli ainult nõuandja.

Oleks olnud mõttetus küsida, mis neist juttudest oli vale või tõde. Vale või tõde, igal juhul oli mulje seesama. Õudne draama. Nõukogude hingepuuduse ja bolshevistliku mõrvarlikkuse kohutav tõend. Kui on mõeldav, et mõnes riigis arstid võivad lihtsalt salajaselt mõrvata oma aja juhtivaid isikuid, siis pole see vähem kohutav kui mõte, et kõik need ülestunnistused on välja pressitud mõeldamatu füüsilise ja psüühilise surve abil.

XIV
PÄRAST SURMATANTSU

Moskva missiooni ülemate poliitilistes teadetes valitses peaaegu täieline üksmeel uue protsessilavastuse kohta. Oluliseks nimetati kolme sihti, mis olid ühised kõigile kolmele poliitilisele hiigelprotsessile, nagu augustis1936 Kamenevi, Sinovjevi ja nende seltsiliste vastu, 1937. a. jaanuaris Pjatnovi, Radeki ja seltsimeeste vastu ning käesolevale protsessile:

1. Bolshevistlik võimukandja tahtis kõrvaldada viimseid Lenini riigipöörde tunnistajaid, kes tundsid Stalini ebatähtsat osa. Tuli hävitada kõik endised vastased ning needki, kes selleks võisid saada.

2. Nõukogude süsteem püüdis veeretada nn. kahjuritele oma puudused ja viletsuse.

3. Rahvast tuli sisemiselt ette valmistada tulevaseks sõjaks, näidates, et teised riigid valmistuvad kallaletungiks Nõukogude Liidule, värvates oma spioonideks isikuid nagu Buhharin, Krestinski ja Jagoda.

Nende sihtide saavutamiseks polnud Stalinil ükski vahend liiga julm, ükski vale ega võltsimine liiga alatu.

Mõned välismaised vaatlejad Moskvas arvasid, et sellise vandeseltsi olemasolu marssal Tuhhatshevski juhtimisel ei ole küll tõendatud, kuid et selle ajani on NSVL-is esinenud aktiivseid opositsioonilisi häireid. Kindlasti on toimunud teatavais ringkonnis ka jutuajamisi, kus on mainitud muudatuste eeldusena Stalini kõrvaldamist. Muidugi olid need ainult jutuajamised.

Kõik diplomaadid ja ajakirjanikud eitasid aga neil päevil ühiselt bolshevikke ja nende meetodeid, välja arvatud Ameerika saadik Davies. Tema au säilitamiseks oletame, et ta ei suutnud mõista ballisaalis toimunud sünget kohut. Ta mõistusest ei jätkunud inimlikkude eetiliste põhimõtete pilkamise tajumiseks. Sest kuidas muidu oleks ta võinud just praegu anda hiigelvastuvõtu bolshevikkude auks, kuhu oli palutud kogu välismaalaste koloonia. Samal hetkel, kui avalikul protsessil tõugati porri võõrad riigid ja nende kodanikud, korraldas ameeriklane peo, mille tõmbenumbriks oli kõrgeima sõjakohtuniku Ulrichi sealviibimine.

Pahaaimamatult olid välismaa diplomaadid ja ajakirjanikud nõustunud osavõtuga. Ameeriklaste toretseva palee ees tungles sõidukite meri. Garderoobis rippusid mõned GPU palitud ja mütsid. Sinised, punase Nõukogude tähega. Veel ei aimatud midagi halba, kuigi ei suudetud vältida väikest külmavärinat, nähes bolshevistlikkude timukate riietusesemeid. Võib-olla olid need aga ametiisikud, kelle kohalviibimine oli paratamatu.

Kes suudab kirjeldada meie imestust, kui saali astus mokantse naeratusega seltsimees riigiprokurör ja tema kõrval ta naine, kõhn nõid punaste sasis juustega! „Saatuslik naine!" sosistas mulle parun de Juniac, Prantsuse saatkonna sekretär. Nagu parimad lapsepõlvesõbrad tervitasid teineteist Wõshinski ja Davies. Marjoric Davies puudutas sõrmeotstega seltsimees Wõshinskaja kätt ja naeratas segaselt. „Rõõmustun Teid nähes," ütles ta, „oo-jaa!"

Saalis seisis külm laud ameerika külmutussaadustega. Kalad, merivähjad, singid, aedviljasalatid, puuvili. Majahärra kiirustas võõraid: „Sööge ometi, sööge ometi ruttu!" Ruttu, igaüks teadis, miks. Iga nõu all seisis küll anum jääga, kuid külalised teadsid, et niipea kui jää sulab, täitub ameerika palee saal kõdunemislehaga.

Viimases kõrges ruumis, mis meenutas ooteruumi, põrises tantsukapell. Üldises tunglemises eraldusid alles pikapeale tuttavad kujud. Võõrastades märgati rohkeid bolshevikke, mundris ja ilma. Kapell alustas parajasti uut hoogsat valssi.

Väikese toiduga koormatud taldrikutega laua juurest tõusis väike punsunud kuju GPU mundris. Paljas pealagi paistis kaugele. Kuju taarus teisele poole lauda, kus samba vastu nõjatus noor neiu suure dekolteega brokaatkleidis. Välimus ja riietus reetis välismaalannat. Bolshevistlik kohtunik kummardus teda tantsima paluma.

„Sõjakohtunik Ulrich," sosistas tütarlapsele Rootsi saatkonna nõunik. Tütarlapse näkku tõusis vihapuna. Hooga pöördus ta ja kadus. Kõikjal tõusis pahameel. Nurkades seisid sosistavad külalised. Ameeriklase taktitus ei tundnud piire. Paljud lahkusid peolt enne selle tegelikku algust.

Inglise saadiku laua juurde kogunesid mõned GPU ohvitserid, et paluda saadiku abikaasat tantsima. Leedi Chilston keeldus energiliselt. Ohvitserid ei andnud rahu. Õnneks astus Ameerika saadik laua juurde, käes pudel shampanjat. Heameelega märkas ta tunglemist laua ümber. „Oivaline pidu," ütles ta uhkelt nagu vau, „eks?"

„Oivaline," vastas leedi Chilston irooniliselt ja tõusis, „nii oivaline, et lahkun enne meie tavalist aega."

„Miks, minu leedi?" küsis härra Davies üllatunult.

„Kuna kardan," vastas leedi Chilston teravalt, „et minu briljantidest kaelakee meeldib teie nooblitele külalistele liiga hästi, härra saadik!"

Ta jättis ehmunud saadiku seisma ja ruttas minema.

Saksa külalised olid ammugi lahkunud.

„Meeldiv" pidu oli härra Daviesi lahkumisõhtuks. Ta oli vist Roosevelt'ilegi liiga andetu. Kuni lõpuni rõhutas miljoneid rikas juudi advokaat Nõukogude-sõbralikkust. Oma elu kõrgpunktina mainis ta kohtamist Staliniga, mis toimus Daviesi lahkumisvisiidil Nõukogude valitsuse juhile Molotovile Kremlis. Suhted Ameerika saadiku mr. Daviesi ja seltsimees Stalini vahel süvenesid veelgi, kui Davies jättis bolshevistlikule võimukandjale juuni alguses lahkudes tarvitatud jääkapid. Kahjuks ei tea me, kas see sündis kingitusena või mõne tuhande rubla eest. Patendi igatahes müüs ta Nõukogude valitsusele ja teenis sellega miljoneid rublasid.

(Järgneb.)

Kutsekogud tähistavad aastapäeva

Korraldatakse õppepäev ja suured pidustused

Eesti Kutsekogude Keskliidu esimese aastapäeva tähistamiseks korraldab Liit septembri algul ulatuslikud pidustused. Kindralkomissar K. S. Lietzmanni patronaadi all.

Aastapäeva-pidustuste algust tähistab „Estonia" kontsertsaalis 1500 osavõtjaga toimuv õppepäev, kus keskseimaks küsimuseks kujuneb kutsellse väljaõppe arendamise küsimus, mille kohta esineb referaadiga volinik kindralkomissari juures K. Eberling. Eesti Kutsekogude senisest tegevusest esineb ettekandega EKK komissaarne juhataja H. Haarmann ning käitise vahendaja üleannetest ja ta positsioonist käitises refereerib A. Dürhammer.

Kutsekogude Keskliidu aastapäeva tähistamine vabaõhupidustuse näol toimub 6. septembril, kuna 7. september on nähtud ette tööpäevana. Vabaõhupidustuste raamides Kadrioru staadionil „Puhkus ja Elurõõmu" korraldusel peetaval lalemaulatuslikul pidustusel on kavas võimlemisettekandeid ja ettekandeid rahvakunsti alalt. Pidustustel esinejaina on tegevad käitiste töötajad üle kogu Eesti.

Soodus võimalus kütteaine hankimiseks naistele

Käesoleval aastal on paljud kodanikud endile hankinud isevarustamise teel kütteainet eelolevaks talveks. Tuhanded linlased on käinud metsatöödel ja turbalõikamisel, et peletada külma tulekuks mure kütteaine pärast.

Lavassaare turbatööstuses Pärnumaal avaneb veel võimalus, eriti naiskodanikel, endile kütust hankida. Nimetatud turbatööstus vajab mõneks nädalaks umbes 100 naistöölist turba kuivatamiseks. Kahe nädalaga on ka võimatul tööjõul talvine kütus välja teenitud.

Kohapeal leidub majutamisvõimalusi ja turbakuivatajaile antakse rasketöölise toidunormid. Kuna turbakuivatamistöö peab toimuma lähemate nädalate jooksul, tuleks soovijail rutata ülesandmisega. Lähemate andmete saamiseks pöörduda A.-S. Eesti Turbatööstuse kontor Tallinn, Pärnu mnt. 9, tel. 414-37, või Lavassaare turbatööstus, tel. Pärnu 720-a.

TALLINNA TEATRIKOOLI

sisseastumise sooviavaldiste esitamise tähtaeg on pikendatud kuni 13. septembrini. Vastuvõtu-eksamid tolmuvad 28. septembrist alates.

Karl Piirand 70-aastane

Täna pühitseb oma 70 aasta sünnipäeva Tartu Majaomanikkude Panga asutajaid liikmeid ja panga kauaaegne juhatuslilige ning ärimees Karl Piirand.

Juubilar on oma tegevusrikka eluaja jooksul tuntud Tartus peale agara seltskonnategelase ka ärimehena, kes aastakümneid oma Tähe tänava kaupluses on olnud ostjate teenistuses ning püüdliku ärimehena soetanud endale kinnisvarad.

Tähtpäeva puhul käisid juubilarile õnne soovimas tema endised kaastöölised ja sõbrad.

Üleskutse

Eesmärgiga läbi viia põllusaagi kiire ja õigeaegne koristamine, tuleb Tartu linna elanikel, kes asutiste, ettevõtete või käitiste juures ei ole tegevuses, endid vabatahtlikult registreerida töörühmade moodustamiseks Linna Rahvusliku Lõikusabi Mobilisatsioonikeskuses, Gildi tn. 8, Linna Korteriameti ruumes.

Ühtlasi juhitakse majaomanike, -hooldajate ja -valitsejate tähelepanu sellele, et 25. augustiks s. a. oleks esitatud nimekiri pideva teenistuseta elanike kohta 15—55 aastani.

Tartu Linna Rahvusliku Lõikusabi Mobilisatsioonikeskus

Teadaanne

Tartu Linnavalitsuse Majandusosakond teatab, et nats. majade majahoidjatele k. a. augustikuu palga maksmine toimub Tartu Linnav. Majandusosakonnas (Raekoda 1. kord) tähestikulises järjekorras kella 9—13-ni järgmiselt:

2. augustil A—J, 26. aug. K—L, 27. aug. M—O, 28. aug. P—S, 29. aug. T—Z.

T. L. Majandusosakond

Spordiriistade vabrikust esimene lõikusabi rühm viljakoristamisele

Esimese Rahvusliku Lõikusabi töörühmana läks täna hommikul viljakoristamistöödele Tartu Spordiriistadevabriku 10-meheline töögrupp ühes vabriku direktori J. Tiislerigaga.

Tartu Spordiriistadevabriku töökond asub tööle Luunja valda Karl Jüriaado Kangro tallu, kust bolshevikud küüditasid talu elanikud Jüriaadod ja kus nüüd on suur töökäte puudus. Agarad lõikusabilised asusid liiklemisvahendite puudumisel teele kell 5 hommikul, et olla töövalmis kella 10-neks, mil algab rehepeks.

Rahvuslikuks lõikusabiks rakenduvad Tartu Spordiriistadevabriku töölised umbes kümneks päevaks.

Prefektuur mängis „Tervisega"

Tartlased juhtisid teisel poolajal 3:1

Tasavägiselt rullus ja viigilise tulemusega lõppes pühapäeval Tamme staadionil Tartu Prefektuuri spordiringi ja Pärnu „Tervise" vaheline jalgpallimatsh Eesti esivõistluste tsüklis. Võistlus andis numbriliselt tulemuse 3 : 3, kusjuures ka poolaeg oli viigiline —1:1. Pealtvaatajaid oli kogunenud tribüünile üle tuhande.

Tartu politsei pani oma esindusmeeskonnana välja: Mölder — Roojärv ja Kallit — L. Rämmal, Mals ja Kivilo — Oha, Kilk, Riisik, Põder ja Tilk (2. poolajal Reial), kuna pärnulased ilmusid väljakule koosseisuga: Siliksaar — Post ja Erikson — Jaik, Sikk ja F. Valter — Mäger, Lelov, Reiman, Kuller ja H. Valter. Mängu juhtimine oli tallinlase Kõoviti käes.

Esimene veerandtund rullus võrdlemisi tasavägiselt, kusjuures pall käis ühe väravа alt teise alla. Pärnu asus juhtima 13. min. poolkaitsja Jaiki löögist 1 : 0. Viigistamine õnnestus tartlasil alles poolaja lõpuminutil. Tartlastel oli nurgalöök, pealelöödud pall hüppas väravavahist tagasi väljakule ja kohalviibiv Kilk aitas selle peaga lähedalt võrku. Mõni sekund hiljem kõlas ka poolaja viile.

Teise poolaja alguses kuulus mängu juhtimine kindlalt prefektuurlastele ja juba 5. min. tuli värav. Riisik tõstis Põder olid rünnakul. Riisik toimetas pealelöökl, mille tõrjus väravavaht Siliksaar. Pall sattus Põderi ette ja viimane lõi püüdmatult väravanurka seisuks 2 : 1. Tartu kasuks. Innustatud oma edust prefektuurlased jätkasid rünnakuid ja 28. min. Riisik lõi 20 meetrit toredasti lati alla seisuks 3 : 1. Vähe hiljem sooritas ka Põder toredalöögi, mis aga maandus lati ristpuusse. Pärnulased vähendasid tartlaste edu 31. min., millal kesktormaja Reiman lõi väravale. Mölder valmistus palli võtmiseks, kuid vahepeal sai pall keskpoolkaitsja Mälsi jalga vastu põrgates, uue suuna ja veeres teise nurka. Võistluse viimane veerandtund möödus juba pärnulaste surumise tähe all, kuna tartlased, püüdes säilitada saavutatud edu, tõmbusid enam kaitsesse. Viigtvärav tuli mängu selviimasel minutil, mil Pärnu poolkaitsja F. Valter lõi 3 : 3.

Üldiselt see tagajärg enam-vähem vastas mängukäigule ja võistlus andis kümmalegi meeskonnale ainult ühe võidupunkti.

London ootab „uusi plaane"

Stokholmist, 24. 8. Churchilli eelolev tagasisaabumine Londoni on jälle briti lehtede peamiseks teemaks.

Nagu rootsi ajalehtede kirjasaatjad Londonist teatavad, väljendatakse briti pressikommentaarides selgesti lootust, et Churchill saabub Moskvast ja Kairost tagasi, tuues kaasa uusi plaane. Nii kirjutab „Dagens Nyheteri" kirjasaatja: Londoni ringides ollakse arvamisel, et Churchilli Moskva-sõidu peamine tähtsus sõjaväeliselt seisukohalt vaadatuna seisneb selles, et Briti peaminister on saanud heita vahenditut pilku Nõukogude tingimustesse. Seoses sellega märgitakse Londoni ringides, et nüüd on võimalik otsustada, kas Nõukogude Liit on võimeline jätkama võitlusstrateegiat või peab ta taganema. Londonis ei olevat kunagi varjatud kartust, et saksa edud idas võivad seada küsimusmärgi alla „teise rinde" loomise Euroopas. Just see tunne, et ei suudeta mõjustada otsustavate sündmuste käiku idas, iseloomustabki neid ootusi, mis valitsevad Londonis seoses Churchilli tagasisaabumisega.

„Sunday Times": Kohe pärast tagasisaabumist kutsub peaminister kokku juhtivate sõjaväeliste isikute nõupidamise selleks, et koos nendega arutada sõjapidamise uusi plaane. Mõnedel Moskva konverentsil tehtud otsustel on juba olnud praktilisi tulemusi. Ühtlasi loodetakse, et Churchilli saabumine Londoni annab uusi pidemeid ka olukorra hindamiseks Kesk-Idas. Nii kirjutab „Times'i" Kairo kirjasaatja, et briti kaotused Egiptuses on enam kui tasa tehtud ja nüüd on võimalik „korraldada õiget Egiptuse kaitset". Üldiselt väljendatakse briti ajakirjanduses arvamist, et vaikus Lähis-Idas on ajutine ja et tulevikus algatus ei kuulu ainuüksi vastastele. Kesk-Ida sõjatannerde lähedane side Nõukogude Liiduga ühtlasi tõstab Suur-Britanniale üles küsimusi, mille vastamine enne Churchilli tagasisaabumist on raske. Kõiki briti spekulatsioone Ühendriikide ja briti õhujõudude üksuste saatmise kohta idarindele või briti 9. ja 10. armee kasutamise kohta Kaukaasia kaitseks iseloomustab „Dagens Nyheteri" Londoni kirjasaatja sõnade järgi üldine teadmatus.

Muide arvatakse Londonis, et Churchill alamkoja eeloleval istungil pärast suvevaheaja lõppu annab aru oma külaskäikudest Kairosse ja Moskvasse. „Svenska Dagbladeti" Londoni kirjasaatja arvates ei kutsuta parlamenti kokku enne kindlaksmääratud tähtaega.

Algavad Tartu esivõistlused tennises

„Kalevi" korraldusel toimuvad alates kolmapäevast Tartu esivõistlused tennises. Võistlused toimuvad ülikooli tennisväljakul Toome orus, kus ka osavõtjail tuleb end registreerida võistluste alguseni, mis on kolmapäeval kl. 4. Võistlused kestavad arvatavasti kolm päeva. Võistlejad on jagatud nelja klassi: meeste võistlusklass ja meeste A-klass, kuna naised võistlevad ühes klassis ja samuti mehed paarismängus.

Hägg jookseb jälle maailmarekordeid

Rootsi maailmarekordi-mees Gunnar Hägg on oma jalavigastusest niivõrd paranenud, et juba jälle võis tulla jooksurajale ja järjekorrasalt püstitada uue maailmarekordi. Seekord jälle 2000 m. ajaga 5.11,8.

Tartu Prefektuuri orkestri kontsert

Tartu Prefektuuri orkester annab kontserdi kolmapäeval, 26. skp. kella 18—19.30 Toomemäel. Juhatab O. Jõelaid.

Saksa pikkade maade meistrid

Treptovi pargis Berliinis 4-kilomeetrilisel tingteel toimusid pühapäeval Saksa meistrivõistlused pikkades maades. Lühendatud maratonil, mille pikkus seekord oli 30 km, tuli Saksa tänavuseks meistriks berliinlane Weber ajaga 1 tund 48 min. 33,6 sek., kuna 25 km käimises saavutas sama tiitli rekordimees kölnlane Hermann Grittner ajaga 2 tundi 4 min. 36 sek.

Kergejõustikku siit ja sealt

Helsingis korraldatud kergejõustikuvõistlustel odaheitja H. Vainio saavutas 68,22 m. Kaksikvõidu omanikuks osutus V. Nyqvist, kes kettaheitega 45,63 m ja kuullitõukega 14,43 m tuli esikohtadele. Aki Tammisto jooksis 200 m ajaga 22,6 sek.

Rootsis Borlanges toimunud õhtuvõistlustel N. Västberg saavutas teivashüppes 4,10 m, kuna H. Olsson ületas 4,02 m. Oda heitis S. Eriksson 68,42 ja H. Sjöström 66,14 m. G. Hagström võitis 1500 m ajaga 3.55,4.

Zürichis Shveitsi naiste esivõistlustel prl. Bolliger püstitas uue rahvusrekordi kuulitõukes tulemusega 11,77. Bolliger võitis ka kõrgushüppe ja viievõistluse, olles edukamaid shveitsi naiskergejõustiklasi.

Rumeenia — Slovakkia jalgpallis 1:0

Rumeenia rahvusmeeskond jalgpallis võtsiles pühapäeval Pressburgis Slovakkia rahvusmeeskonna vastu ja saavutas võidu 1 : 0. See tagajärg saavutati juba esimesel poolajal.

Isamaa ilu hoioldes!

Ootamatult meie keskelt lahkunud armast pojakest, vennakest, peigmeest ja onukest

Oskar Kübarsepp'a

mälestavad tröostimata leinas

omaksed

Surnud 19. VIII 1942; maetud 22. VIII 1942 Narva sõjaväe-kalmistule.

†

Oma väikest armast

Matti Milk'i

sünd. 9. I 1942; surn. 23. VIII 1942

mälestavad tröostimata kurbuses

vanemad ja õde

Kirstupanek ja ärasaatmine leinamajast, Kitsas t. 9—2, Pauluse kalmistule reispäeval, 25. aug. kell 18.30.

Lühikese raske haiguse järel lahkus meie juurest minu armas tütar ja meie õeke

AINO SAAVO

sünd. 31. VIII 1929; surn. 21. VIII 1942

Valusas leinas

ema, õed, vennad ja omaksed

Matmine reispäeval, 25. skp. kell 16 Tartu Maarja kalmistule.

†

Unustamatut sõpra, idarindel 26. VI 1942. a. langenud stud. med. ltn.

Heino Oja

mälestavad

Leida Vaher ja Leida Annus

Armast isa ja vanaisa

Jakob Gromelson'i

sünd. 16. XI 1856; surn. 22. VIII 1942

leinavad vaikselt

omaksed

Matmine Maarja õnnistusmajast 25. aug. kell 6 Maarja kalmistule.

Oma unustamatut kallist

Elfriide Rosin'at

mälestavad leinas

Roosi ja Eedi

†

Liisa Moont

sünd. 16. IV 1879; surn. 22. VIII 1942

Muldasängitamine 26. aug. Elva kalmistule.

Leinas

abikaasa, pojad, pojapoeg ja minia

Ootamatult vara surma läbi lahkunud, oma armast ja unustamatut abikaasat

Aleksander Püvi

mälestab sügavas leinas naine

Aasta mullas magavat armast ema ja vanaemakest

Liisa Neerot'it

mälestab tema 1. surma-aastapäeval, 24. aug.

poeg perekonnaga ja kaugelviibiv poeg

22. aug. 1942. a. surma läbi lahkunud raudteelast

August Leesik'ut

mälestavad leinas

raudtee Tõravere töörühma kaasteenijad

Hea onu ja vanaonu

Jaan Lustberg

Jaani pg.

sünd. 13. VI 1856; surn. 22. VIII 1942

Mälestab leinas

perekond Pärtel

Matmine Kambja kalmistule neljap., 27. aug. 1942. a. kell 3 p. l., millest sugulasi ja sõpru palume osa võtta.

Õnnitlen oma armast abikaasat

AKSEL NOOBEL'IT

tema 25 a. sünnipäeval.

Naine

Õnnetult lahkunuid, unustamatut kallist isa

JAAN TALV'E

tema 2. surma-aastapäeval, 23. aug. ja tema abikaasat

ADEELE TALV'E

(sünd. Ilves)

mälestab poeg

27. juulil 1941. a. Tallinnas mobiliseeritud kallist poega

ELMAR LAIUS'T

õnnitleme tema 27 a. sünnipäeval, 24. augustil ja mõtleme temale igatsevas kojuootuses.

Isa, ema ja õde

27. juulil 1942 idarindel raskes pealetungilahingus langesid

Gefr. H. LAANEKURU

Schm. J. ÜPRUS

Mälestab

Suuskurkompanii kolmas rühm
Feldpost nr. 47521-F

14.—16. juunil 1941. a. bolshevike poolt areteeritud ja Venemaale küüditatud

Aleksander Juhani p. Reedre,

Ksenija Aleksandri t. Reedre ja Ilmar Aleksandri p. Reedre,

kelle elukoht oli Tartus, Liiva 7—8,

varanduse hooldaja

kohustab käesolevaga kõiki isikuid, või asutusi, kelle käes on eespoolmainitud küüditatuile kuuluvat ükskõik millist vara, sellest teatama ja ära tooma 5. sept. s. a. hooldaja Leonida Arusoo poole, Liiva tn. nr. 7—8, Tartu, äripäevil kella 7—9. Kes selleks tähtpäevaks on jätnud Aleksander, Ksenija ja Ilmar Reedre'tele kuuluvat vara toomata ja üles andmata, see võetakse kriminaalkorras vastutusele kui võõra vara omastaja.

Hooldaja.

Võitluses kodumaa vabastamisel langenud armast poega ja venda

stud. jur. HJALMAR VALDUS'T

sünd. 18. IV 1919

tema 1. surma-aastapäeval mälestavad kurbuses

vanemad ja õde

24. augustil 1941. a. mobiliseeritud

ELMAR INGEL'IT

mälestavad ja mõtlevad talle sügavas palves ja kojuootuses tema teadmatusse viimise kurval aastapäeval

kurvad lapsed, ema, õed ja vend perekonnaga

TEADAANNE

Tartu Linna Koolivalitsus teatab seega, et

kõik õpilased

kes said 1. jaanuariks 1942. a. 15 a. vanaks, on kohustatud olema ajavahemikul 15. aug. kuni õppetöö alguseni, s. o. 1. oktoobrini 1942 neli nädalat põllutöödel, olenematult sellest, kui palju õpilane on olnud põllutöödel enne 15. aug. 1942. Ühenduses sellega palutakse kõiki Tartus viibivaid eespoolmet. õpilasi registreeruda oma kooli kantseleis hiljemalt 28. aug. kella 13-ni.

Koolide juhatajatel pöörduda lähema informatsiooni saamiseks võimalikult kiiresti Linna Koolivalitsuse poole.

Tartu Linna Koolivalitsus

KLASSILOTERII TEADAANNE

ERÜ 2. klassiloterii vabade piletite tagavara on täielikult lõppenud. Piletinumbreid, mille kohta 1. klassiloterii piletiraamatute omanikud ei ole kuni 27. aug. s. a. müüjatele teatanud, et nemad soovivad neid numbreid ka ERÜ 2. klassiloteriil omandada, võib müüa uutele ostjatele, alates 28. aug. s. a.

Piletinumbrid, mille alalhoidmist on ostjate poolt palutud, tuleb alal hoida kuni 10. septembrini s. a.

ERÜ loteriiosakond

Käesolevaga tunnistatakse kehtetuks

kadunud tubaka- ja toidukaardid

1) Oskar Haidak'i poolt kaotatud 15 rasvainete (ka või) kaardi blanketti KL, 2) Linda Tsernitsev'i poolt kaotatud 12 leivakaardi blanketti KL, 3) Katerina Klein'i suhkrukaart H-L, 4) Sälme Zirk'i suhkrukaart H-L, 5) Jaan Zirk'i suhkrukaart H-L, 6) Julius Stallmeister'i tubakakaart H-L, 7) Artur Meos'e tubakakaart H-L, 8) Jevdokia Primakin'i poolt kaotatud 1 rasvainete (ka või) kaardi blankett KL, 9) Ella Vaarmann'i leiva-, piima-, kuivtoitainete-, liha ja lihasaaduste ja rasvainete (ka või) kaardid KL, 10) Aleksander Jõgi tubakakaart H-L, 11) Karl Blum'i leiva-, piima-, kuivtoitainete-, liha- ja lihasaaduste- ja rasvainete- (ka või) kaardid KL, 12) Katte-Alide Karu suhkrukaart H-L, 13) Valdur Kurvits'i suhkrukaart H-L, 14) Kusta Nääs'i suhkru- ja tubakakaardid H-L, 15) August Koppel'i poolt kaotatud 1 piimakaardi blankett KL ja 1 liha- ja lihasaaduste kaardi blankett KL, 16) Marie Pedak'u suhkrukaart H-L, 17) Salme Pedak'u suhkrukaart H-L, 18) Johannes Pedak'u suhkrukaart H-L, 19) Johanna Lipp'u poolt kaotatud 1 leivakaardi blankett KL ja 20) Ida Muna poolt kaotatud 1 leivakaardi blankett KL.

Kõiki isikuid ja kauplusi hoiatatakse neid kaarte nende leidmise korral kasutamast, selle vastu eksijad langevad karistuse alla. Kaardid tuleb nende leidmise korral ära tuua Tartu Linnavalitsuse Kaubandus-Tööstusosak. Varustuskaartide Jaoskonda, A. Hitleri pl. 7.

Tartu Linnavalitsuse Kaub.-Tööstusosak.
Varustuskaartide Jaoskond.

Ostan **voodi-päevateki** 180—200 cm lai. Pakk. palun saata Väike Kaar 42-a—5.

Soovin osta uut või pruugitud **PORTFELLI** Kirj. Elistvere p.-ag. Aug. Kaja. Maksan hästi.

Ostan heinu

Samas hõbune maale kergem töödele anda. Teat. Kuu 23—1.

TÖÖ PAKKUMISED

Soovitakse 1-a. lapse juurde **LAPSEHOIDJAT** kes varem lapse juures olnud. Vajalik kaasaaitamine kodustel töödel. Teat. Tolstoi 1—5, kl. 19—20.

Annemõisa vajatakse põllutööle **naisi** viljakoristamiseks ja kartulivõtjaid (terveks päevaks või pärastlõunaks tööle). Teat. saab Tööametist, Tähe 29.

NAISABILIST tarvis Tartu lähedale maale, kodustele töödele. Omaette tuba. Saksa k. praktiseerim. võimalus. Tulla teisip. kella 8—9 ja kl. 15—16 Tartu Tööametisse.

Vajatakse alal. **lapsehoidjat** vanem. inimest. Tulla Meltsiveski 88—3, p. l. kella 6—8.

Korteri PAKKUMISED

KORTER Tartus, 2 tuba, köök, esik, WC, vesi, uues majas, vahetada samasuguse või suurema korteri vastu Tallinnas. Teat „Postimehe" Tall. esind. „Korter".

Korteri OTSIMISED

Maapäritoluga naisüliõpil. otsib **mööbl. tuba** Küte olemas. Teat. kirjal. Soola 14—4.

Väikesearvuline vaimse töö tegija perekond otsib 2—4-toalist **KORTERIT**. Võimalus kasepuude müümiseks. Kirjad Eesti Keele Arhiivi, Rüütli 24. Saar'e nimele.

KINOTEATRID

24. aug. 1942

DEUTSCHE LICHTSPIELE

Metsatööde puhul suletud

APOLLO

Täna ainult sõjaväelastele

ATEEN

Tütarlaps tuleb merelt

Elisabeth Flickenschildt, Carl Kuhlmann.

Seansside algused äripäevil kl. 5, 7, 9; pühap. kl. 3, 5, 7, 9.

TUNNID

Vajatakse head **saksa keele** tundide andjat. Samas vajan paariks tunniks päevas keeduoskusega **passijat**. Teat. või läbi rääkima tulla, Sõõgiturg 3—3, kella 15—17. K. Runge.

Mitmesugused

Meeksi valla vab.-päeval, 19. juulil s. a. varastatud uus **meester. jalgratas,** firma „Orix", raami nr. 1712026. Kod., kes on näinud või teavad, sellele tasu Rmk. 500. Olesandja jääb saladusse. Teat. pal. Meeksi raj. politseile.

Kadunud

21. aug. Riia mnt. kaotatud Treifneri gümn. **vormimüts** Palun ära tuua Koidu t. 26—2.

Kaotat. 22. aug. pruun samet- **KLEIDIVÕÖ** Aleksandri tn. minnes Narva tän. Ausal leidjal palun vaevatasu eest ära tuua Aleksandri tn. 48—2. E. Lahtile.

Lehekülg noortele

Oi rõõmu, oi hirmu!

Ah, kui puna-punased olid maasikad Põdramäe päikesepoolsel küljel. Meeleldi oleks Helga juba elle heinamaalt tulles neid korjama jäänud, kuid teised tuld kiiresti edasi ja üksi... ei, üksi Helga ei julgenud jääda metsa, alles mõni päev tagasi oli vend Paul toonud sealt pika rästiku. Mõte, et ta võiks nõlsamaasugust kohata, hirmutas Helgat isegi toas nii, et ta pidi tahtmatult ringi vaatama.

Aga tõna toob ta need maasikad ära.

„Hei, Helga, laisk tüdruk! Meie juba minekul, kus sinu korv on?"

Need on ju naabri Vilma ja Ene.

„Tere hommikust, varajased marjulised. Oodake mind ainult silmapilk, mul ei lähe kaua," hüüdis Helga ja lippas kiiresti aida juurde korvi järele. Õuel seisvale vennale sosistas ta:

„Paul, ole hea veli, tule kaasa, tahaksin nii väga minna Põdramäele, aga....."

„Eks minge!"

„Mele ei tohi minna, ema ei luba. Ja tõdse ma ei taha minna üksi, seal on nii soe päike."

„Küllap teen, mida mõtled, aga te pidite ju mustikale minema?"

„Seda jah, kuid pärast tahaksime ikka maasikad ka ära tuua. Kas tuled, Paul?"

„Olgu, kuid ega ma kohe tulla saa. Minge kella kaheteistkümneks Põdramäele. Pange Mustikapalus suure kuuse varju tähele. Kui ladva vari ulatub laia kivini, siis hakake tulema. Küll leiate mind eest."

„Aitäh tulemast!" hõikas Helga, sest nii oli palju kindlam minna, Paul oli juba suur poiss ning tema sai ussist jagu.

Pikk põllupeenart algas tee kahe rukkipõllu vahelt. Tuul ja vihm olid painutanud rasked viljapead risti üle tee. Hea oli sammuda läbi selle päikesest kullatud allee ja lükata mõlema käega laialt nagu palves kummardavaid viljapäid, mis taas vastu nägu tagasi kukkusid.

*

Kiiresti oli edenenud mustikakorjamine metsa jõudes. Korjamise kergendamiseks kaasavõetud kruusid täitusid algul kolm-neli korda õige kiiresti, kuid siis otsisid korjatud pihutäied uue tee — tee suhu. Ja hiljem — mustikaid täis söönud kõhukeste ja määrdunud silmnägudega — ei edenenud korjamine enam nii kiiresti. Helga jooksis kuuse varju vaatama. Maasikaid korjata on siiski vist lõbusam, need on nii er'punased. Aga veel on hulk maad kivini. Helga mõõdab vahemaad. Veel kuus pikka sammu on ladvaotsa varjuni.

Esimene väsimus andis natuke järele, kuid pärast uuestikorjatud kolmandat kruusitäit ei pidanud Helga kannatus enam vastu. Ehkki ta teadis, et vari ei ulatu kivini, tegi ta ettepaneku minna Põdramäele.

Ja ei olnudki selle üle pikemat rääkimist — läi mindud.

Helkjas pilke küttis jürsku Põdramäe külge, otsis vilmasegi vulge maasika lehtede varjust, et teda laiskuse pärast seni noomida, kuni tal häbi hakkab ja punastub.

Kuid ega marjulistel olnud aega vaadata noid alles valmimata marjakesi, õhinal haarasid nad suurte punaste järele.

„Oi Helga, siit saame hulk marju," hüüdis Vilma. „Mina panen haavalehed vahele ja korjan peale nii palju maasikaid, et mustikaid enam nähagi ei ole. Kui siis õhtul koju lähen, näib, nagu oleks kogu korv täis maasikaid."

„Mina ka, mina ka!" hõikasid teised ja väledad näpud asusid ametisse kruuside täitmisega. Juba on üks kord marju lehtedel, varsti kattuvad lehed peaaegu terveni, varsti on korv „täis" maasikaid.

„Ai!" karjatas korraga Ene. „Uss, uss!"

Nagu üks mees krahmasid kõik kolm oma korvid ja silmad ei otsinud enam ettevaatlikult palka, kuhu astuda. Hüpates üle kändude otsiti teed.

„Hei, tüdrukud, kuhu nii kiiresti! Ega kuskil tulikahju lahti ole?"

Ah kui hea, ometi oli Paul tulnud.

Talle jutustati kohe juhtunust ja asuti uuesti tagasiteele.

„Miks te nii ettevaatamatult jooksete," noomis Paul. „Võite nii kogemata mõnele rästikule peale astuda. Aga kus see uss nüüd on?"

„Siin," näitas Ene mättale. Ja tõesti, seal oli ta veel praegugi, väike, kuid siiski hirmus.

„Ja sedasama vaskussi te siis nii kartsitegi. Oma karjumisega oleksite vaese loomakese veel päikesepaistelt minema hirmutanud. See väike pruun ussikene ei tee kellelegi liiga. Mina mõtlesin, et nägite siksak-seljalist rästikut.

Noorte looming

RANNAKAITSE

Olime viis poissi — Vello, Aho, Lui, Karl ja Edu — järve jahedas vees suplemas. Vanal paadikünal lasksime vees vabalt liuelda, kust siis aeg-ajalt põletavate päikesekiirte eest järve jahedasse vette sulpsatasime. Jõudnud kalda lähedusse, kus juba labajalad vajuvad pehmesse põhja, hüppas meist väikseim poiss — Edu — sinavasse vette.

Sekundid mööduvad ja kõikide silmad on suunatud paadi teisele küljele, sest väike Edu armastas ikka põhja alt läbi ujuda ja teiselt poolt peoga meile muda visata. Nüüd aga kerkib mudane vesi samalt poolelt ja hetk hiljem Edu peagi, mille ümber on jäänud üks veetaim nagu võidupärg.

„Leidsin, poisid, leidsin!"

„Mida?" hüüavad nagu ühest suust venitades kõik neli poissi.

„Püssi leidsin! Vist maru venelaste „vintovka"! Ütle, Karl! On ju, eks?" Juba sirutab Karl käed, et haarata püssi oma asjatundlikku kätte. Edu aga tõmbab oma käed koos püssiga tagasi ja hüüab: „Kaldale, poisid! Lööme rannakaitse üles!"

Üks-kaks-kolm oleme juba vees ja koos hinnalise leiuga ujume kiiresti kaldale. Lähedal seisvast haopinust saame sobiva hargi, mille vahele seame püssi toru, kuna püssi pära toetub vanale kännule.

„Oodake, oodake!" hüüab Karl. „Ma proovin enne, kas püss on laetud, muidu võib õnnetusi juhtuda." Karl võtabki püssi hargilt, seab selle palgesse ja piiüab vajutada päästikule. Aga, oh häda! Kauaaegsest veesolekust on püssi lukk roostetunud ja ei liigu sugugi. Siis annab Karl käsu lahinguks.

Karl ja Edu jäävad rannakaitse-kahuri juurde, kuna tanklaev „Aho" ja lahingulaevad „Vello" ning „Lui" kaovad põõsastikku, et kahuri ähvardavast tulest kaugemalt mööda ujuda. Edu kraabib nüüd kaldalt sitket savi ja valmistab raskeid pomme, kuna Karl seab neid käe järgi, et vajalikul juhul oleks hea võtta.

Juba ilmuvad laevad. Tanklaev „Aho" on võetud kaitseks kividega relvastatud lahingulaevade vahele, kusjuures jalgade äge sumamine paneb vee vahutama nagu laevakruvi. Relvastatud laevade vähene laskemoon — kummalgi peos kaks ümmargust põllukivi — on varsti läbi. Kahurini ei jõudnud ükski pomm, sest veest oli neid raske nii pika maa peale visata.

„Tuld!" kõlab vali käsklus Karli suust. „Tuld!" hüüab vastukajav männimets.

Pats-pats langevad esimesed pommid. Toh-oh, lahingulaev „Vello" on saanud juba tabamuse. Veel viimsed löögid ja siis on lõpp. Kohutava vulina ja kohinaga vajub vrakk sügavusse, kust siis veel mõned mullid tähistavad ohvri ohkamist. Ruttu tuleb võtta järgmised laevad tule alla. Pommirahe langeb nüüd laevadele ette ja taha.

„Hurraa!" hüüab väike Edu. „Vaata, Karl, kuidas lahingulaev „Lui" suures segaduses tanklaevale otsa sõitis, nii et see kohe lainetesse kadus, jätmata ainustki märki."

Nüüd jääb veel uputada viimne ja kiireim laev, milline püüab kaugemale jõuda kahuri laskekaugusest. Pommidki olid lõppemas. Tuli kiiresti tegutseda. Edu tormas noolena randa, et tuua savi, ja Karl aina paiskas pomme põgenevale laevale.

Ja seal, kas pole Aho blond pea võtnud hoopis teise tooni? See paistab nüüd hoopis mingi sinakasmusta tombuna.

„Hurraa! Otsetabamus mootorisse!" karjuvad mõlemad kahurväelased ja ruttavad külapoistele teatama suurest hävituslahingust Laadoga järvel. *ALFRED L.*

Laevastikku ehitama!

Enne punaste tulekut oli Eestil tubli kaubalaevastik. Meie ranna ja saarte poisid olid otsitud meremehed ja Eesti lipu all tossutasid aurikud küll Ameerika, Aafrika ja Austraalia randades ning kälsid isegi Islandis heeringapüügil.

Punaste võimulesaamisel anti kõigile meie laevakaptenitele raadio teel korraldus sõita kohe Murmanskisse või mõnda teise Vene sadamasse.

Oli üks kange kapten, kes raadio teel vastas: „Sõitke teie põrgusse, mina sõidan Ameerikasse!" Ent enamus laevu täitis käsku. Kojupöördunud laevadest said kommunistide laevad ja need lasti sõjas põhja. Inglismaale ja Ameerikasse sõitnud laevad aga on nüüd võetud üle nende maade valitsuste poolt ja neid lastakse praegu põhja. Sõda on selline!

Pärast sõja lõppu avanevad aga meie meremeestele jälle endised võimalused ja eesti laevad künnavad tulevikuski ookeanide laineid ning teevad au meie väikesele rahvale.

*

Meie poisse ei saa keegi takistada juba praegu endale laevastikku ehitamast. Sest ega tublid meremehed kasva nukkudega mängides.

Umbkerega laev

Seda on kõige lihtsam valmistada. Vaja ainult kuiva puutükki, saagi, kirvest ja nuga. Puutüki tahume kirvega kavatsetava laevi pikkuselt neljakandiliseks, nagu näha läbilõikes joonisel number 2.

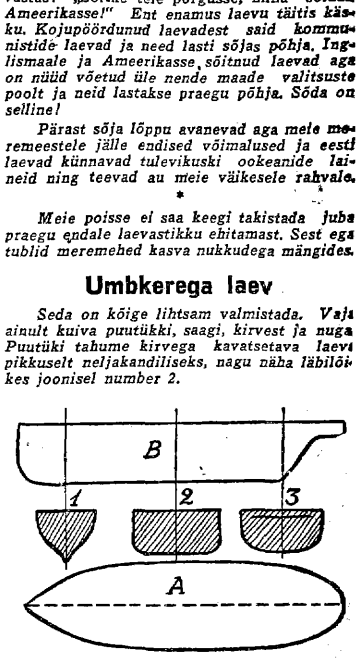

Siis teeme laevajoonise õiges suuruses pealtvaate A kujuliselt. Selleks murrame paberi pooleks, joonistame ühe poole ja lõikame selle järgi mõlemad pooled paberist välja. Nüüd kanname joonise üle puutükile ja laevaehitus algab.

Esimene töö on puu välja töötada laeva pealtvaate A järgi, siis külgvaate B järgi. Kolmandaks on kerele laevakuju andmine. Ettevaatlikult peame kasutama kirvest ja nuga, muidu rikume laeva, sõrmedest rääkimata.

Joonisel näitavad 1, 2 ja 3, kuidas laevakere läbilõikes välja näeb nendelt kohtadelt, kust püstjooned alla on tõmmatud. Voolitud laevakere silume raspli, klaasitüki või klaaspaberiga.

Õõneskerega laev

Umbkerelisest on võimalik õõneskerelist edasi meisterdada, kui on õõnestamiseks lusikanuga, kumerpeitel või palju kannatust hariliku noaga töötamiseks. See aga ei tasu vaeva, sest kui juba puust õõneskerelist laeva teha, siis on kasulikum õõnestamist teostada enne kandilise klotsi voolimist laevaks.

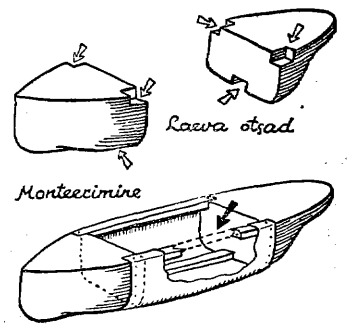

Hoopis parem on õõneskerelist laeva teha puust ja plekist või papist.

Umbkerelisega samal viisl teeme valmis laeva esimese ja tagumise otsa ning läbilõikes neljakandilised tugipulgad, millega otsi ühendada. Tugevamaks ühendamiseks lõikame otstesse tapid. Seda osa tööst näitab ülemine joonis ja tappide kohad on märgitud valgete nooltega.

Pulkasid laevaotste külge naelutades ühendame mõlemad pooled ja algab pleki või papiga katmine. Pleki (see olgu võimalikult õhukene) painutame laevakere-kujuliseks ja valtsime plekiservad lauaäärel haamriga täisnurga all, nii et see sobib külgpulkade peale. Plekk kinnitatakse laevaotste külge peenikeste naeltega, nagu alumisel joonisel näha, ja praod tihendatakse kiti või puuvaiguga.

Must nool näitab kohta, kus joonisel plekk eest ära on lõigatud, et pulkade kinnitamine näha oleks.

Papiga katmine käib samuti, kuid on palju kergem. Seda tuleb aga meeles pidada, et papiga kaetud laev nõuab korralikku värvimist. Kas teil värvi on?

Ilusamaks muutuvad kõik siin kirjeldatud laevad, kui neid värvida — põhi punaseks ja kere vastavalt laevatüübile: sõjalaeval — sinihalliks, kaubalaeval — mustaks ja reisilaeval — valgeks.

Laev ei ole nüüd veel kaugeltki valmis, kuid lugedes järgmist „Lehekülge noortele", oskate ka purjesid peale või masinat sisse meisterdada.

Kas teate juba, et...

Tennis on meie vanemaid spordialasid. Juba möödunud sajandi viimasel veerandil oli Eesti linnades rohkesti tenniseharrastajaid. Tenniseväljakuid leidus Tartus, Tallinnas, Pärnus, N.-Jõesuus ja ka mujal. Tartus olid peamisteks tennisemängijateks üliõpilased ja nende mängu Toome oru väljakutel käis imetlemas palju rahvast. Esimeseks tennist harrastavaks organisatsiooniks aga oli Eestimaa Lawn-Tenniše Klubi, kuhu kuuluvid peamiselt saksa rahvusest tennisemängijad.

Odavise seisis esmakordselt olümpiamängude kavas alles 1906. a. Ateenas peetud vaheolümpiamängudel. Esimeseks olümpiavõitjaks sel alal oli rootslane Einar Lemming tagajärjega 53,90, mis tol korral oli ka uueks maailmarekordiks. Lemming oli ka esimene mees, kes ületas 50 m piirjoone ja seda juba 1903. a. Soomes võisteldes. Einar Lemming oli kehakas heitja — ta oli 190 sm pikk ja kaalus 90 kg. Odaheite võistlusalana elluäratamine on põhjamaade sportlaste — soomlaste ja rootslaste — teeneks. Ka maailmarekordid sel alal on seisnud ainult nimetatud kahe rahva nimel.

Ka pingutus on puhkuseks!

Kirjakast

R. N., Varal — Praktilisi laagrioskusi ei avalda, kuna tänavu ei toimu noortelaagreid. Pealegi peab kaastöö olema originaalne, see tähendab — mitte maha kirjutatud.

Ei teiesuguseid tohi enam tänaseks metsa jätta, panete ehk uuesti mõnd vihmussikest nähes jooksu ja lasete end rästikul salvata. Oi teid, olete nagu hiirepojad, kes kartsid kukke tema punase harja pärast ja läksid kassiga mängima. Läki nüüd!"

Võib ju minna kah. Oli sellest päevast juba küllalt rõõmu ja hirmu tuntud. **Kai**

Ottilia A. — Luuletus on liiga pikk ja raske.

Evald P., Tallinn — Karikatuur ei lähe, joonistus jääb ootama Tallinna vabastamise aastapäeva.

K. K. — Joonised, nagu kirjutisedki peavad olema originaalsed.

E. T. (Lilian) — Ei ilmu.

Vaike K., — Kirju tuleb palju, avaldamiseks on aga ruumi vähe.

Endel K., Vastseliina, ja Aksel M., Rõngu — Harjutage hoolega edasi.

Maie O. — Jooginõu valmistamine on laialt tuntud.

J. Metsatuka — Kaastööd võtame vastu meeleldi.

Nelli — Eeldused tööks on head, kuid harjutada ja viimistleda tuleb tublisti. Võtke oma tööd kaasa ja külastage toimetust.

Bibi — Jääb järjekorda.

Tondid kullopoja ümber

Õhtu jõuab, õhtu sõuab,
pilved rändvad taeva all.
Õhtu jõuab, õhtu sõuab,
metsa-äär on tinahall.
Aga metsa sees keeb elu;
sel', kes jälgib keskustelu,
huvitav on vaadelda.

Tondid ümber tule, paja
keetvad kullast raha sääl.
Tondid ümber tule, paja
teevad kole kurja häält.
Kui on pada võetud tulelt,
iga tondi suust siis kuuled
märatsevat metsikust.

Hommik saabub väga ruttu,
tondikesed sibavad.
Hommik saabub väga ruttu,
tondid ruttu putkavad.
Kullapada jäänud maha,
tondid päästnud oma naha
nüüd nad saavad sugeda.

Lootus Lubi

Sõpradeks

„Noorte lehekülje" kaudu

Head kirjasõpra otsivad järgmised noored lugejad:

Helvi Ubina, 10-a., Tartu, Vabriku 2—2; Aino Kolgo, 13-a., V.-Saaluse algkool, Vastseliina, Kõnda kt.; Leonhard Vaide, 15-a., Võidu 21, Vastseliina; Leida Naarits, 12-a., Tartu, Kalmistu 27—1; Vello Iliste, 11-a. ja Evi Iliste, 12-a., Tabivere pk. 8; Valve Müür, 16-a, Pidula pk., Kihelkonna, Saaremaa; Lembit Sakala, 15-a. ja Laine Sakala, 14-a., Kudina p.-ag.; Aksel Uibu, 14-a., Kärnamäe pk., Võrumaa; Vello Piibar, 15-a., Helju Ojamets, 15-a. ja Aksel Ugand, 16-a. — kõigi kolme aadress Kudina p.-ag., Maarja-Magdaleena.

Kummalisi, kuid tõsiseid pilte

Võib arvata, et siin proovitakse hammaste tugevust. See pole aga tõsi. Need on kaks langevarjurit ärahüppe eel ja hammaste vahel hoiavad nad langevarju avamise nööri, kuna kõed on veel kinni lennuki küljes.

Katsetamine moodsa merevelvaga? Vaalapiiüdjad Jäämerel? Kumbki pole õige! Meheõ kuuluvad küll sõjalaevastikku, kuid igivana piiügiriista — harpuuniga piiütakse delfiine teenistusest vabal ajal.

Sellel tõsisel sõjamehel pole ükski sugulane surnud ja näole asetatud loor pole ka mõeldud leina märgiks. See on sõõsevõrk, mida sõdurid idarinde põhjaosas ja Lapimaal peavad kandma kaitseks tuhandete sääskede vastu.

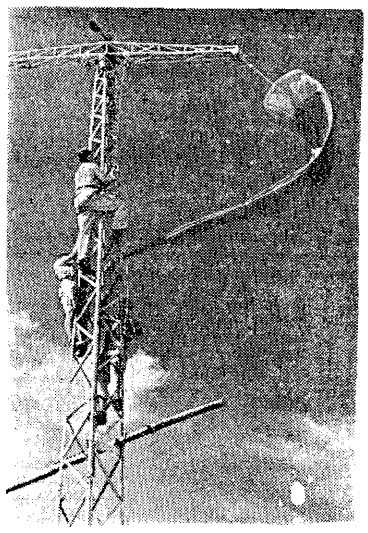

Siin näib olevat tegemist imelikku tuulelohe lendulaskmisega. Tegelikult aga tõmmatakse masti „tuulekott", mis tuulelipma näitab tõpset tuule suunda Aafrika-rindel võitlevatele lenduritele.

Väljaandja Haridusdirektoorium.
Pea- ja vastutav toimetaja **M. Kuldkepp**
Majandus- ja Rahandusdirektoorium trükikäitised.
End. nats. E. K.-Ü. „Postimees" trükikoda.